

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психології, педагогіки, і туризму

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: «Стан та перспективи розвитку екологічного туризму Норвегії»

Допущено до захисту
«___»_____ 2021 року

студентки групи Т 03-17
факультету перекладознавства
освітньої програми
Туристичне обслуговування
за спеціальністю 242 Туризм
Гуріної Тетяни Вікторівни

Завідувач кафедри
психології, педагогіки і туризму
доктор педагогічних наук,
професор Матвієнко О. В.

Науковий керівник:
доктор історичних наук,
професор Васильчук В.М.

(підпис)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	7
1.1. Понятійний апарат дослідження	7
1.2. Історичні аспекти появи екологічного туризму	14
1.3. Сучасні тенденції розвитку екологічного туризму	18
РОЗДІЛ 2. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НОРВЕГІЇ	22
2.1. Закономірності та етапи розвитку туристичної індустрії Норвегії	22
2.2. Особливості розвитку екологічного туризму в Норвегії	28
2.3. Ресурсна база розвитку екотуризму Норвегії	32
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В НОРВЕГІЇ.....	40
3.1. Аналіз попиту на екотури країни	40
3.2. Проблематика розвитку екологічного туризму Норвегії.....	45
3.3. Практичні рекомендації дощодо популяризації екологічного туризму.....	49
ВИСНОВКИ.....	55
РЕЗЮМЕ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТОК А.....	67

ВСТУП

Норвегія – одна з небагатьох європейських країн, що зберегла первозданну красу природи: гори, льодовики, величезну кількість річок, озер, водоспадів, фіорди, затоки, узбережжя, національні парки та заповідники. Норвегія є однією найбільш високорозвинених країн світу з високим рівнем економічного розвитку та рівнем тривалості життя людей. Завдяки своїм унікальним природним ресурсам, розвитку туристичної інфраструктури, успішній політиці уряду у сфері екології та активній діяльності по збереженню природи, Норвегія може бути прикладом країни, що досягла успішного розвитку у популяризації ідеї екологічного відпочинку.

Актуальність обраної теми полягає у визначенні передумов появи і розвитку екотуризму, світових тенденцій у сфері екологічного відпочинку, визначення туристичного потенціалу Норвегії, як ресурсної бази для розвитку екологічного туризму, етапів і напрямів розвитку екотуризму в Норвегії. Що в свою чергу допоможе проаналізувати стан туристичної індустрії країни, можливі перешкоди та перспективи розвитку екотуризму та сприятиме створенню унікальних туристичних продуктів, розробці стратегій просування їх на туристичному ринку та популяризації екологічного туризму.

Екологічний туризм – порівняно новий термін у туристичній галузі, що набуває все більшої зацікавленості серед туроператорів і туристів, тому варто звернути увагу на передумови розвитку екотуризму та перспективність розвитку даного виду діяльності. Успіх Норвегії у розвитку екотуризму може стати прикладом для наслідування для тих країн, які працюють або лише планують розпочати туристичну діяльність пов'язану з екотуризмом.

Дослідження у даній тематиці займаються науковці Гетьман В.І., Дмитрук О. Ю., Косолапов А. Б., Храбовченко В. В., Добрянська І.В, Вишневський В.І., Ткаченко Т.І., Смалъ В. В.

Мета кваліфікаційної роботи – визначити перспективи розвитку екотуризму в Норвегії та напрямки популяризації екологічного туризму на міжнародному ринку туристичних послуг.

Для досягнення даної мети, було визначено наступні завдання:

- 1) розкрити теоретично-методологічні аспекти поняття «екотуризм».
- 2) вивчити світові тенденції екологічного відпочинку та історичні передумови створення екотуризму.
- 3) визначити аспекти розвитку екотуризму в Норвегії.
- 4) з'ясувати проблеми та перспективи розвитку екотуризму у Норвегії.
- 5) сформувати практичні рекомендації щодо збільшення популярності екологічного туризму.

Об'єктом дослідження виступає екологічний туризм як складова туристичної індустрії Норвегії.

Предмет дослідження – туристичні ресурси країни та передумови розвитку екологічного туризму в Норвегії.

Методи дослідження і їх використання у роботі: аналіз і синтез – вивчення понятійно-термінологічного апарату дослідження, метод порівняння – дослідження змін у статистиці туристичних потоків, метод узагальнення – виділення головних аспектів у передумовах та етапах розвитку екологічного туризму, визначення основних перешкод і перспектив розвитку екологічного туризму в Норвегії; індукція та дедукція – формування можливих перспектив розвитку екологічного туризму з огляду на сучасний стан індустрії туризму, гіпотетичний метод – формування власних рекомендацій щодо популяризації екотуризму.

Інформаційна основа дослідження складається з матеріалів статистичних публікацій, звітів міжнародних туристичних організацій та літературних джерел: Ministry of Trade, Industry and Fisheries «Destination Norway. National strategy for the

tourism industry», Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу, World Tourism Organization: Sustainable, звіти WTO 2000-2019, звіти організації Innovation Norway, Visit Norway: Visit More Sustainable Destinations, World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2019.

В ході написання кваліфікаційної роботи було проведено аналіз стану розвитку екологічного туризму в контексті туристичної індустрії Норвегії, попиту на туристичні продукти Норвегії та туристичні активності, що можна використовувати при формуванні екотурів. Також було виділено можливі проблеми на шляху до розвитку екотуризму і розглянуто перспективи розвитку екологічного туризму Норвегії.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у розробці практичних рекомендацій щодо збільшення популярності екологічного відпочинку в Норвегії та шляхів до просування туристичного бренду країни на міжнародному ринку туристичних послуг.

Практичне значення роботи: робота може бути використана при створенні туристичних продуктів та їх рекламі туроператорами, турагентами, туристичними фірмами та спілками. А також як методичний і довідковий матеріал для студентів, що навчаються за освітньою програмою туристичне обслуговування, або на інших економічних, географічних спеціальностях.

Апробацією теми був виступ на міжнародній науково-практичній конференції «До світу через мови» 17-18 червня 2020 року та було здійснено публікацію статті «Класифікація готельних підприємств Норвегії» (Видавничий центр КНЛУ, Київ, 2020).

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних літературних джерел та додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи налічує 68 сторінок тексту і з них основного тексту – 57 сторінок. Робота

містить 4 таблиці та 5 графічних рисунків. Список використаних джерел містить 58 наукових видань, статистичних збірників, періодичних видань, доповідей на конференціях, статей, інформаційних порталів, звітів та даних мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Понятійний апарат дослідження

На думку мексиканського економіста-еколога Г. Цебаллос-Ласкурейна, екологічний туризм це «подорожі натуралістів в незаймані куточки природи спеціально для вивчення, спостереження дикого рослинного і тваринного світу та отримання радості від спілкування з природою, а також культурних цінностей як древніх, так і сучасних, якими володіють ці території» [18].

Дане трактування поняття «екологічний туризм» дотримуються і на сьогодні деякі фахівці Австралії, США, Канади. Модель екотуризму, прийнята в цих та ряді інших країн, отримала назву «австралійської» через свого великого поширення і популярності на австралійському континенті. Для цієї моделі характерний розвиток екотуризму в маловивчених природних територіях та на природоохоронних територіях з метою пізнання природи і відпочинку на відкритому повітрі.

У Західній Європі на основі концепції «м'якого туризму» сформувалася «західноєвропейська» модель екологічного туризму, що має ширший зміст. Вона ґрунтується на розвитку форм екотуризму в культурному аспекті і робить акцент на принципах сталого розвитку туризму, на збереженні тих природних ресурсів, які ще залишилися в Європі. У даній моделі особлива увага приділена таким властивостям екотуризму, як турбота про соціальне, культурне та економічне благополуччя місцевого населення.

Дослідниками туризму різних країн пропонується великий спектр різних визначень екологічного туризму (Таблиця 1). Існуюча багатоаспектність сучасного уявлення про екологічний туризм свідчить про складність і

неоднозначність процесів, що відбуваються в туризмі під впливом екологічних, економічних і соціальних факторів.

У зв'язку з цим наявністю великої кількості трактувань поняття «екологічний туризм» ВТО та інші міжнародні організації прийняли рішення використовувати концепцію екотуризму, яка має на увазі «такі форми туризму, де головною мотивацією туристів є спостереження і спілкування з природою, яке сприяє збереженню навколишнього середовища та культурної спадщини, завдаючи їм мінімального впливу».

На думку експертів ВТО, в даний час не існує універсального визначення екологічного туризму, а під цим терміном слід розуміти виконання ряду характеристик:

- такі форми природо-орієнтованого туризму, в яких основна мотивація туристів полягає в спостереженні і розумінні природи, а також традиційної культури, поширеної на даній природній території;
- включає елементи екологічної обізнаності, виховання та освіти;
- в основному організовується для невеликих груп туристів невеликими спеціалізованими місцевими туристичними підприємствами;
- негативний вплив на навколишнє природне і соціокультурне середовище зведено до мінімуму;
- підтримує охорону природи за допомогою забезпечення економічної вигоди для приймаючих спільнот, організацій і влади, створення нових робочих місць і можливостей для альтернативної зайнятості, отримання доходу для місцевого населення, підвищення усвідомлення необхідності охорони природного і культурного середовища як місцевим населенням, так і туристами.

Таблиця 1.

Класифікація видів екологічного туризму

Ознака	Категорія
За об'єктами	<p>природні і природно-антропогенні ландшафти; біологічні види тварин, ссавців і птахів;</p> <p>культурні, етнографічні, археологічні та історичні пам'ятки;</p> <p>екзотичні рослинні заповідники і біоцентри.</p>
За метою подорожі	<p>науковий екотуризм; пізнавальний екотуризм;</p> <p>рекреаційний екотуризм: пасивний і активний</p>
За місцем проведення	<p>екотуризм в межах особливо охоронюваних природних територій і в умовах «дикої» природи;</p> <p>екотуризм поза межами особливо охоронюваних природних територій і акваторій, на просторі окультуреного або культурного ландшафту.</p>

Продовження таблиці 1.

За видом діяльності	спостереження і вивчення «дикої» або «окультуреної» природи з навчанням екологічним знань; відпочинок в оточенні природи з емоційними, естетичними цілями; лікування природними факторами; тури зі спортивними й пригодницькими цілями.
За видом транспорту	пішохідний; лижний; кінний; велосипедний; автомобільний; авіаційний.
За складом туристичної групи	За віком: діти і дорослі; За станом їх здоров'я: з обмеженнями і без обмежень; За чисельністю групи: малі та великі.
За тривалістю турів	короткострокові; середньострокові; довгострокові.

Доцільно на підставі поданих вище визначень екологічного туризму виділити наступні його відмінні риси:

- стимулювання і задоволення бажання взаємодіяти з природою;
- Подорожі на природу, головний зміст яких - знайомство з живою природою, а також з місцевими звичаями і культурою;
- запобігання негативного впливу на природу і культуру;
- зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціально-культурного характеру, підтримка екологічної стійкості середовища;
- сприяння охороні природних ресурсів і місцевого соціокультурного середовища;
- екологічна освіта і просвіта;
- участь місцевих жителів і отримання ними доходів від туристської діяльності, що створює для них економічні стимули до охорони природи;
- економічна ефективність і забезпечення соціально-економічного розвитку територій;
- сприяння сталому розвитку відвідуваних регіонів [26].

Основними об'єктами екологічного туризму в його класично-природоохоронної, вузької трактуванні вважаються щодо непорушених природні комплекси або окремі їх елементи. Нерідко об'єктами пізнавального або наукового екотуризму стають окремі найбільш популярні і примітні біологічні види, так звані види-флагмани, наприклад слони, леви, великі види копитних у Східній Африці, тигри в Азії. Яскравим прикладом подібного роду біологічних видів є гірські горили в Руанді, для охорони яких був створений національний парк Дее Волканс.

Екотуристів приваблюють й унікальні об'єкти неживої природи, геоморфологічні, гідрологічні та інші особливості (окремі гори і каньйони, печери, водоспади, озера і річки), а також палеонтологічні знахідки. Об'єктами екотуризму

можуть бути екзотичні рослинні співтовариства і біоценози в цілому, наприклад тропічні ліси, квітуча тундра влітку або пустеля навесні. Крім цього, об'єктами екотуризму можуть бути культурні, етнографічні, археологічні та історичні пам'ятки, а також природно-антропогенні (культурні) ландшафти в цілому, що особливо характерно для екологічних турів в їх широкому трактуванні.

Таким чином, по основному об'єкту, в значній мірі визначає зміст програми туру і частково форму його організації, розрізняються такі види екотурів:

- ботанічні, зоологічні, геологічні тури;
- еко-етнографічні або археологічні, еко-культурні тури;
- агротури;
- спелеологічні, водні, гірські тури і т. д.

За специфікою занять або за метою подорожей екологічний туризм умовно можна розділити на науковий, пізнавальний і рекреаційний.

До наукового екотуризму відносять експедиції учених, літні польові практики студентів, інші подорожі, які включають збір наукової інформації про відвідуваний регіоні. Науковий туризм зазвичай складає відносно невелику частку в загальному екологічному туристському потоці, проте роль його досить велика. Зокрема, він може істотно поповнити інформацію про маловивчених районах і об'єктах. Отримана інформація може бути корисна не тільки для розвитку науки, а й для подальшого розвитку в регіоні екологічного туризму на стійкій основі.

Цей вид туризму може сприяти розширенню наукових і освітніх зв'язків між різними країнами, започаткувати важливим міжнародним проектам, що здійснюються на гранти благодійних фондів. Багато світових заповідників вважають науковий туризм одним з найбільш бажаних для них (і найбільш простих в організації) видів міжнародного екологічного туризму. Деякі зарубіжні особливо природоохоронні території для проведення польових досліджень, які не вимагають високої кваліфікації, часто використовують допомогу волонтерів. Так,

наприклад, під час подорожі по Коста-Ріці багато екотуристи охоче займаються картуванням і охороною місць кладок рідкісних видів черепах, урахуванням чисельності птахів і ссавців.

Пізнавальний екотуризм - це «екотуризм в класичному розумінні». Його різновидами можна вважати тури по спостереженню птахів, китів або екзотичних метеликів, ботанічні екскурсії, археологічні, етнографічні та палеонтологічні подорожі, екосафарі, тури для любителів відео- та фотозйомки.

Основною метою рекреаційного екотуризму є відпочинок на природі, хоча, безумовно, він також переслідує певні пізнавальні цілі. Рекреаційний туризм прийнято розділяти на активний і пасивний.

Активний рекреаційний екотуризм є частиною так званого пригодницького туризму. Зазвичай це різні походи (лижні, піші, кінні), сходження на гори, спелеотуризм, а також подорожі на воді, наприклад, сплави на різних плавальних засобах.

Пасивний рекреаційний екотуризм це, як правило, різні пікніки на природі, відпочинок в різноманітних наметових таборах. Пасивний рекреаційний екотуризм також передбачає і піші прогулянки на близькій відстані. До даного виду екологічного туризму відносять і такі види відпочинку на природі, як рибалка, збір грибів, ягід та інших природних дарів. Важливою умовою тут є дотримання принципів екологічної стійкості. Саме при їх дотриманні подібні види відпочинку можна вважати рекреаційним екологічним туризмом.

Отже, екологічний туризм має багато визначень та видів за стилем відпочинку, метою туристів, видами діяльності. Проте всі його відгалуження можна узагальнити одним твердженням – вид туристичної діяльності, спрямований на відпочинок на природі, пізнання культури, традицій, флори і фауни території, з мінімізацією впливу на екосистему обраної дестинації.

1.2. Історичні аспекти появи екологічного туризму

З початку 80-х рр. минулого століття одним з пріоритетних видів подорожей є екологічний туризм, метою якого є охорона природи. Історія розвитку «екологічного туризму» почалася в давнину. Ще стародавні єгиптяни робили далекі подорожі з метою розширити свої пізнання про навколишній світ. Геродот, Аристотель, Пліній Старший багато подорожували по різних країнах, вивчаючи не тільки культурні та історичні пам'ятки, а й природні умови. Значно пізніше багато років присвятили подорожам до віддалених куточках планети з метою наукового дослідження різноманітних ландшафтів, рослинного і тваринного світу, місцевих культур такі дослідники, як Олександр Гумбольдт, Чарльз Дарвін і ін.

Однак аж до середини минулого століття лише «мандрівники-одинаки» могли насолоджуватися природною красою, проникати в екзотичні куточки нашої Землі. І в основному це були люди вельми заможні. Такі подорожі не могли спричинити за собою помітних соціально-економічних змін в відвідуваних туристами регіонах, не могли вони забезпечити і припливу істотних фінансових коштів, які сприяли б збереженню унікальних природних територій, рідкісних видів рослин і тварин, самотніх місцевих культур.

З подальшим розвитком організованого туризму одним з перших його напрямів стали саме подорожі у світ природи. В середині минулого століття Томас Кук почав організовувати тури в Шотландські гори, а в 1863 році запропонував перший комерційний сходження на Монблан. Великою мірою інтересу до таких подорожей сприяли англійські письменники-романтики, оспівували в своїх творах красу дикої природи і чудовий світ альпійських вершин, долин і лугов. На американському континенті подорожі в світ природи стали популярними також завдяки літературним описам, зробленими відомими натуралістами, які брали участь в наукових експедиціях, – М. Льюсеком, В. Кларком, Д. Одюбоном.

До кінця минулого століття подорожі в місця дикої природи по всьому світу починають користуватися все більшою популярністю. У чималому ступені сприяло цьому і створення системи національних парків. І все-таки ці подорожі, цей туризм, метою яких залишалося в основному споглядання мальовничих ландшафтів, зберігали елітарний характер і були доступні лише невеликій кількості людей.

XX століття приносить кардинальні зміни як у спрямованість, так і в масштаби подорожей в природне середовище. На початку століття особливо престижними вважалися мисливські сафари в екзотичні країни з метою роздобути найбільші трофеї - слонів, носорогів і т.д. У п'ятдесяті роки більш популярними, ніж мисливські тури, стають вже фото-сафари, проте головним об'єктом інтересу як і раніше залишається велика п'ятірка - п'ять найбільших видів африканських ссавців, які раніше найбільше цінувалися як мисливські трофеї (слон, носоріг, буйвол, лев, леопард).

Після Другої світової війни туристична і готельна інфраструктура активно розвивається по всьому світу. Науко-технічна революція у сфері транспортування та в комунікаціях зробила доступними для масового туризму найвіддаленіші природні куточки. У 70-ті роки минулого століття на зміну подорожам людей з високими доходами приходять масовий туризм населення із середніми і навіть невисокими доходами, розвивається молодіжний туризм – піші та кінні походи, гірські сходження, гірськолижний спорт, сплави по річках.

Все це призводить до того, що в туристичному бізнесі став зосереджуватися великий капітал. Стрімке зростання індустрії туризму спричинив за собою концентрацію виробництва - виникли готельні мережі, почалося будівництво туристичних центрів.

Вкладаючи значні кошти в розвиток туризму, великий капітал вимагав максимального прибутку за найкоротший термін. Природний ландшафт і місцеве

населення сприймалися при цьому лише як передумови, засіб для досягнення мети. Не дивно, що результатом зростання подібної масової нерегульованої відвідуваності чудових природних комплексів виявилось вельми негативний вплив як на них, так і на місцеву соціокультурне середовище: знищувалися рідкісні рослини, вирубувалися дерева, забруднювались водойми, витоптували ґрунту, зникали або значно скорочувалися популяції багатьох видів тварин. Під загрозою опинилися як дика первозданність унікальних природних куточків, так і місцеві економіки і культурні цінності приймаючих країн.

У 60-х роках минулого століття виникає усвідомлення глобальних наслідків діяльності людини, суспільну увагу до навколишнього середовища, особливо в індустріальних країнах, надзвичайно зростає. Величезну популярність набувають телепередачі про природу і подорожі. З'являються тури «за спеціальними інтересами» (спостереження за поведінкою птахів, треки на верблюдах, піші походи в цікаві природні куточки під керівництвом кваліфікованих гідів). У США в зв'язку з загрозою глобального скорочення популяцій китів розвивається ціла індустрія турів зі спостереження за ними. У 1966 році ця діяльність отримала настільки широкий резонанс, що в результаті тиску громадськості кілька видів китів були взяті під абсолютну охорону [3].

Цей період і знаменує народження принципово іншого типу подорожей - екологічного туризму. Термін «екологічний туризм» (екотуризм) в 1983 році запропонований мексиканським економістом-екологом Гектором Цебаллос-Ласкурейном. Це призвело до того, що майже одночасно і в Старому, і в Новому Світі було сформульовано уявлення про туризм, сумісному з екологічними і соціальними вимогами, - відповідальному перед природою, що сприяє її захисту, підвищує екологічну культуру мандрівників, що виконує просвітницьку функцію, дбайливо відноситься до традиційних культур і місцевим громадам. Таким чином, виникнення екотуризму сприяло кілька передумов.

По-перше, туризм стає потребою багатьох людей з різним достатком. Кількість відвідувачів охоронюваних територій по всьому світу настільки зросла, що потенційний збиток, який вони могли завдати природним комплексам, став викликати серйозну заклопотаність. У той же час стало очевидно, що при раціональній організації туризм може забезпечити реальну фінансову підтримку охорони природи і підвищити значимість тих природних територій, які потрібно буде відновити в первозданному вигляді. В даний час фахівці в галузі навколишнього середовища стали проводити чимало досліджень на тему вдосконалення діяльності з охорони природи за допомогою розвитку туризму.

По-друге, стало очевидно, що успіх природоохоронних дій немислимий на основі одних лише «заборонних» заходів, особливо якщо вони спрямовані проти інтересів місцевого населення. Необхідно, щоб місцеві жителі стали партнерами в цій діяльності, щоб дбайливе ставлення до природи було для них економічно вигідним. І знову таки ключову роль в цьому може зіграти туризм.

По-третє, відбулася зміна пріоритетів і в прагненнях туристів. Все більше людей, особливо в розвинених індустріальних країнах, стали прагнути з міст в куточки щодо незайманої природи. На противагу традиційному «пляжно-купальному» відпочинку зріс попит на тури активно-пізнавальної спрямованості.

Отже, на стику найважливіших природоохоронних, економічних і соціальних проблем сучасності виникла концепція екологічного туризму як одного з найважливіших засобів стійкого розвитку природних територій, їх захисту та збереження рослинного і тваринного світу у цих регіонах, а також не менш важливу роль має просвіта у сфері охорони довкілля та нормалізації екологічної ситуації у світі.

1.3. Сучасні тенденції розвитку екологічного туризму

Принципи світового співтовариства у ХХІ століття базуються на розумінні того, що людина є невід'ємною складовою природи, а його діяльність повинна здійснюватися в тісному гармонії з вимогами законів природи і підкорятися їм. Тільки дотримання цих умов зможе запобігти деградацію природного середовища і не порушити функціонування механізмів, які відтворюють природні основи життя. Положення концепції сталого розвитку природного середовища вимагають, щоб її захист стала невід'ємною частиною будь-якої галузі економіки. Екологізація туристичної діяльності розглядається як складне явище сучасного суспільного розвитку, в процесі реалізації якого відбувається взаємодія різноманітних матеріально-речових та ідеологічних об'єктів і явищ природного, соціального і економічного змісту. Особливе значення має органічний зв'язок з властивостями географічного середовища, територіальна диференціація і комплексний характер організації екологічного туризму.

Мета екологізації туристичної діяльності полягає в інтеграції екологічних знань в економічну сферу туризму різними шляхами, головними з яких вважаються наступні:

- розробка і реалізація основних принципів розвитку туристичної галузі на основі «Загальноєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття»;
- перехід на якісно новий рівень підготовки фахівців для сфери туризму, здатних зайняти буферну зону, яка склалася на стику туризму та еколого-географічних наук;
- організація менеджменту екологічного туризму та реалізація його принципів в сфері управління туристичною діяльністю;

- створення системи екологічного моніторингу вже на стадії обґрунтування експлуатації рекреаційного природно-ресурсного потенціалу території.

Таким чином, екологічно орієнтований туризм вимагає не тільки розуміння проблем охорони навколишнього середовища, а й переходу на принципово новий рівень формування компетенцій і кваліфікацій працівників, зміни основ управлінської діяльності на основі тісної співпраці між науковцями та практиками сфери туризму.

Особливості екологічних маршрутів полягають в наступному:

- відпочинок здійснюється на природі;
- багато в чому туристам не доводиться відмовлятися від комфорту;
- формування особливого ставлення до природи як екологічного ресурсу;
- відпочинок на природі дозволяє поліпшити настрій і здоров'я;
- екологічний туризм передбачає доступні ціни, а в деяких випадках навіть безкоштовні подорожі.

Географія екологічного туризму вкрай велика. В рамках екологічного туризму будь-який турист може знайти собі розвагу і місце для відпочинку до душі. Таким чином, екологічний туризм, на відміну від звичайного, орієнтований на любителів природи, а також тих, хто бажає спокійно відпочити. Історія виникнення даного виду туризму нетривала, даний напрямок виник кілька десятиліть тому, а користуватися популярністю даний вид туризму почав вже в XXI столітті. Екологічний туризм дуже різноманітний, а форми його численні, тому кожна людина може знайти собі заняття до душі. Виділяють наступні популярні напрямки екологічного туризму:

- Дитячий туризм. Розрахований на дітей і підлітків, яким цікаво знайомитися з навколишнім середовищем, природою, тваринами і рослинами, вивчати їх особливості.

- Агротуризм. Передбачає можливість ведення сільського господарства, споживання свіжих овочів і фруктів, догляду за домашніми тваринами. Даний напрямок екологічного туризму має великий попит сьогодні.
- Екотуризм в національних парках. Передбачає короткострокове відвідування об'єктів з метою прогулянки по ним.
- Аналогічним є екотуризм, який організований на особливо охоронюваних територіях, де є мальовничі пам'ятки природи. Це можуть бути об'єкти ЮНЕСКО, природоохоронні території, де проживають вимираючі види тварин або птахів, а також куточки планети, на яких збереглися рідкісні види рослин.

Вибираючи певний напрям екологічного туризму, мандрівники вибирають не тільки відпочинок, який дозволяє відмовитися від звичного ритму життя, але і цікаві об'єкти, що мають специфічну історію. Після подібного відпустки міцний сон, заряд бадьорості і прилив сил гарантовані. Екологічний туризм розвивається не тільки на території нашої держави, а й за кордоном. Так, мандрівникам великі світові туристичні центри пропонують різні види екологічних екскурсій, в тому числі екскурсії по гірськими плато, джунглями, пустелями і так далі.

Тенденції розвитку екологічного туризму визначені Всесвітньої туристської Організацією (ВТО). За прогнозами цієї організації, екологічний туризм входить до числа п'яти основних стратегічних напрямків розвитку на період до 2020 року [58].

Згідно з експертними оцінками кількість населення, стурбованого станом природи, зростає. Основний потік екотуристів у світі становлять жителі промислово-розвинених країн, які цікавляться природою та побутом, що збереглися в незайманих куточках планети. Особливий інтерес представляють екзотична природа і культура країн Африки, Азії, Центральної Америки. Цілеспрямована політика приймаючих країн сприяє формуванню великого потоку

екотуристів в Кенію, Танзанію, ПАР, Китай, Таїланд, Еквадор, Коста-Ріку, а також в Нову Зеландію, Австралію. Разом з тим велику частку в туристських потоках складають мандрівники, які цікавляться незайманою природою власної країни або країн свого континенту. Такі поїздки характерні для американців, які подорожують по власним національним паркам, європейців, які обирають для відпочинку незаймані території скандинавських країн та ін.

Отже, сучасні тенденції екологічного туризму спрямовані на захист і збереження природних туристичних об'єктів, їх цілісності і благополуччя місцевого населення. До популярних видів екотуризму належать: відвідання національних парків і природоохоронних територій, агротуризму, дитячий пізнавальний туризм. Популярними напрямками екотуризму є країни з великою та різноманітною природно-рекреаційною спадщиною, різноманітністю флори і фауни, з рідкісними або вимираючими видами.

РОЗДІЛ 2. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НОРВЕГІЇ

2.1. Закономірності та етапи розвитку туристичної індустрії Норвегії

Важливий фактор розвитку попиту на найбільших для Норвегії ринках, таких як Німеччина, Швеція, Данія, Об'єднане Королівство і Нідерланди – зміна демографічної ситуації. Частка групи людей похилого віку зростає. Загальна тенденція показує, що сучасні туристи – це фінансово забезпечені на достатньому рівні, фізично здорові та більш при звичаєні до подорожей люди, які користуються Інтернетом активніше, ніж раніше. Це призводить до кількісних змін в різних вікових групах і якісних змін попиту на туристичний продукт. Туристський продукт максимально адаптується відповідно до потреб відповідної групи досвідчених туристів, для яких також якість турпродукту відіграє важливу роль.

Інша тенденція полягає в тому, що туристи в першу чергу обирають, які враження вони бажають отримати, а потім вже те місце, куди вони хочуть поїхати. Туристам важливо, щоб було, що розповісти про свій відпочинок. Вони бажають персонального та особливого підходу. Вибір бажаних вражень залежить від ситуації, і тенденція демонструє, що турист вимагає різноманітнішого відпочинку. Таким чином один і той же турист може одну відпустку провести в наметі, а наступну – в п'ятизірковому готелі. Тривалість відпустки і пора року також можуть впливати на вибір туриста. Зазвичай люди обирають довгу відпустку в розпал туристичного сезону. У цьому контексті мотивами при виборі маршрутів є екотуризм, етно-туризм, а також елементи подієвого туризму.

Перераховані тенденції в області попиту передбачається собою підвищення уваги та вимог щодо якості сервісу, гнучкість, професійної компетентності та інновацій. Роль приймаючої сторони набуває, у зв'язку з цим, все більшої

важливості. Підприємства гостинності націлені на те, щоб пропонувати пакети послуг, які включають унікальні активності та відпочинок з елементами розширення кругозору туристів – екскурсійні програми, ознайомлення з місцевою культурою, дослідження навколишньої природи тощо.

Конкуренція на ринку туристичних послуг збільшується завдяки розвитку процесів глобалізації, засобам масової інформації та онлайн-рекламі. Доступ до особистих груп споживачів з різних географічних регіонів призводить до появи нових можливостей і більш гострої конкуренції, яка стосується цін та якості послуг. Саме міжнародні ринки мають найбільший потенціал зростання, тому індустрія туризму Норвегії активно рекламує себе, бажаючи отримати частку туристів на цих ринках.

Розробка нових інструментів просування туристичного продукту стала причиною серйозних змін у системі його доставки до кінцевого споживача. Це, в свою чергу, призвело до зсуву від ринку продавців до ринку покупців. Використання нових інформаційних технологій відкрило ряд нових можливостей, наприклад, інструменти по зниженню витрат, що спрощують процеси комунікації, розподілу і збуту. Інтернет в індустрії туризму – широко застосований інструмент комунікації з туристами. Темпи використання Інтернету для отримання інформації та бронювання квитків постійно зростають. Робота туристичних підприємств в Інтернеті займає менше часу для обробки туристичної заявки і полегшує процес порівняння конкуруючих пропозицій. Через це виникають жорсткіші вимоги до професійної компетенції та технологічної оснащеності постачальників туристичного продукту.

На туристичну галузь Норвегії припадає близько 4% валового внутрішнього продукту, що в грошовому вираженні складає приблизно в 60 млн норвезьких крон. Індустрію туризму становлять фірми і підприємства, здебільшого займаються туризмом, але також реалізують товари і послуги іншим групам

споживачів. Туристи, в свою чергу, теж купують товари і послуги інших секторів промисловості. Тому фактичний внесок туризму у ВВП необов'язково ідентичний частці ВВП, що припадає на індустрію туризму.

Одним з головних завдань розвитку індустрії туризму є забезпечення трансформації її подальшого зростання в зростання валової вартості наданих туристичних послуг та підвищення рівня її прибутковості. Останнім часом все це входить в зону відповідальності самих підприємств гостинності.

Характерною особливістю індустрії туризму є той факт, що споживач сам приходить за своїм товаром, і цей товар споживається там, де він був проведений. Індустрія туризму в Норвегії в значній мірі базується на місцевих порівняльних перевагах, пов'язаних з норвезької природою і культурою.

Інше завдання, успішно розв'язувана туристичною галуззю Норвегії, - це розвиток і адаптація її сукупного продукту в умовах дедалі гострішої конкуренції з іншими туристичної дестинації. Індустрія туризму відрізняється високою інтенсивністю праці та потребує постійної, кваліфікованій робочій силі. Її характерною рисою є високий рівень змінюваності робочої сили, причиною якої служать сильні сезонні коливання зайнятості. Тому залучення кадрів, що володіють необхідним рівнем професійної компетенції на всіх рівнях, є ще одне завдання для туристичних підприємств Норвегії.

Підвищення рівня прибутковості підприємств індустрії туризму є найважливішим завданням, так як відмінна риса даної галузі - сильні коливання попиту з огляду на його сезонного характеру. Тому в деяких випадках правильною стратегією для підвищення прибутковості стало розвиток цілорічного туризму.

Норвегія – одна з перших країн, які почали використання інформаційних технологій в індустрії туризму. Інформаційні технології дозволяють швидко і ефективно обмінюватися інформацією і здійснювати продаж туристичних продуктів на більш широкою географічної території. Природа – важлива частина

норвезького туристичного продукту, тому повсюдно відбувається адаптація туристичних заходів до особливостей природи, культури і навколишнього середовища. Це завдання успішно вирішується. Тому якщо ресурси, на яких базується туризм, необхідно зберігати і розвивати, то компетентність в області раціонального використання природних ресурсів має дуже важливе значення.

У першій половині 1990-х рр. відбулося зростання як відносно кількості прибувають іноземних туристів, так і по відношенню до кількості ночівель, проведених в готелях Норвегії. У другій половині 1990-х рр. дана тенденція сповільнилася. У період з 1998 по 2005 р кількість туристів, що прибувають з-за кордону, зменшилась приблизно на 10%. В цей же період загальна кількість ночей, проведених туристами в готелях Норвегії, знизилася на 5%, в той час як кількість діб, проведених норвежцями в готелях Норвегії, залишалось незмінним. Загальна кількість гостьових ночівель в Норвегії, включаючи готелі, наметові табори, котеджі і агентства по їх оренду знизилася в період з 1999 по 2005 р приблизно на 2%.

З 2006 року ця тенденція змінилася у зворотний бік, а кількість іноземних туристів, що прибувають до Норвегії, почала зростати. У 2010 р загальна кількість гостьових ночівель повернулося на рівень 1998 року. Останнім часом приплив туристів з азіатських країн зріс майже на 90%. Німеччина займає найбільшу частку в загальній кількості іноземних туристів - близько 20%. Після німців в списку туристів, часто вибирають відпочинок в Норвегії, йдуть датчани, шведи, британці та голландці. На ці країни припадає майже половина гостьових ночівель, проведених в готелях Норвегії іноземними туристами. У період з 2006 по 2012 р кількість гостьових ночівель, проведених норвежцями в готелях та інших місцях розміщення, зросла на 6%, а той же показник для іноземців виріс на 7%. Норвегія найбільш важливе місце відпочинку для норвежців. У 2010 р майже вісім з десяти

норвежців - 78% населення здійснювали під час відпустки турпоїздки по Норвегії, проводячи принаймні чотири ночі в готелях.

В період з 2012 до 2017 років спостерігалася стрімка зміна у кількості туристичних потоків до країни. Кількість туристів зросла від 4,5 млн до 6,2 млн осіб (Таблиця 2). Уже у 2017 Норвегії відвідало 6,252 млн туристів, а загальний дохід від туризму становить 5,400 млн \$ США [40]. Проте за статистикою наступних декількох років кількість іноземних прибуттів зменшилась приблизно на 6% [20].

Проте ситуація змінилася у наступні два роки, у 2018 році кількість туристів скоротилася на 9,2% в порівнянні з минулими роками і становила 5,688 млн осіб. Наступного року спостерігалось незначне збільшення показника до 5, 879 млн іноземних туристів [40].

Таблиця 2.

Статистика туристичних потоків

Дата	Кількість туристів	Зміни, %
2019	5 879 000	3,6 %
2018	5 688 000	-9,02%
2017	6 252 000	4,90%
2016	5 960 000	11,17%
2015	5 361 000	10,42%
2014	4 855 000	1,61%
2013	4 778 000	5,29%
2012	4 538 000	-8,56%

Позиціонуванням іміджу Норвегії за кордоном займаються кілька організацій. За масове виробництво сприятливого іміджу Норвегії за кордоном відповідає міністерство закордонних справ. Міністерство закордонних справ Норвегії розробило базисну стратегію з просування національного іміджу Норвегії. Решта міністерства і підконтрольні їм відомства, в тому числі міністерства торгівлі і промисловості, привели свої власні зусилля по позиціонуванню Норвегії за кордоном відповідно до базисних директивами даної стратегії.

Тому була створена робоча група, якій було надано права на розробку національної іміджевої стратегії. У цій роботі корпорація Innovation Norway виступає в ролі секретаріату. Національний імідж країни можна визначити як місце, займане нею у свідомості людей, що живуть за кордоном. Позитивний національний імідж сприяє підвищенню конкурентоспроможності експортних галузей промисловості Норвегії і зростання індустрії туризму, створення нових ринків для просування норвезького туристичного продукту. Необхідною умовою для створення відповідного національного іміджу є наявність ясного і універсального національного профілю, а також здійснюється загальний план заходів у вигляді національної іміджевої стратегії, в рамках якої відбувається державне і приватне партнерство, що надає більшої ваги іміджу країни, її регіонів, товарів і послуг. В даному контексті позиціонування позначає розробку і просування бренду «Норвегія, як місце відпочинку» за кордоном, а також має на увазі маркетингові зусилля в напрямку обраних ринків і ринкових сегментів.

Просування бренду Норвегії як місця відпочинку є однією з першочергових завдань корпорації Innovation Norway. Метою інтеграції ради з туризму Норвегії в цій корпорації була активізація зусиль по створенню позитивного бренду країни. Після того як всі програми, покликані надавати підтримку туристичного бізнесу

Норвегії, були зосереджені в одному відомстві, з'явився величезний потенціал і відмінні можливості для досягнення синергії. Позиціонування індустрії туризму Норвегії тепер координується із загальним позиціонуванням країни.

Мета фінансування роботи з позиціонування Норвегії за кордоном – просування, маркетинг і інформування про країну як місце для відпочинку. Підприємства індустрії туризму в даний час координують свої дії з корпорацією Innovation Norway щодо міжнародних маркетингових ініціатив, яка передає підприємствам індустрії туризму Норвегії інформацію про стан міжнародних ринків. Туристична індустрія в свою чергу підтримує зворотний зв'язок з цією корпорацією і дає відгуки про свій досвід роботи на цих ринках інших країн. Синергія в роботі корпорації Innovation Norway з позиціонування досягається через її співпрацю з організаціями, які використовують Норвегію і норвезькі цінності в маркетингу своєї продукції.

Важливо відзначити, що в Норвегії здійснюється стимулювання підприємств індустрії туризму до розробки інноваційних високоякісних продуктів, що володіють попитом на ринку.

Отже, основними інструментами розвитку туристичної галузі Норвегії можна вважати: аналіз туристичного попиту, розробку нових стратегій просування на ринку, запровадження інновацій у сфері туристичного обслуговування, сильна зовнішня політика країни, направлена на популяризацію туристичного бренду Норвегії і також розвиток туристичної галузі в цілому.

2.2. Особливості розвитку екологічного туризму в Норвегії

Норвегія – одна з небагатьох держав, екологічна політика яких є пріоритетним напрямком роботи уряду. Турбота про природу тут є головним національним інтересом, так як основною статтею доходу цих країн є туризм. У

Норвегії вдалося зберегти первозданні куточки природи: чисті ріки, озера, незаймані господарською діяльністю людини, льодовики і водоспади, а також створити величезну кількість заповідників і національних парків. Все це можливо завдяки спеціальній програмі, в рамках якої робота по збереженню екологічного благополуччя країни знаходиться під пильним контролем і двічі в рік уряд представляє доповіді про стан навколишнього середовища Норвегії та проведеної екологічної політики.

В рамках цієї роботи особлива увага приділяється створенню і розвитку системи, стимулюючої стабільне і раціональне виробництво і споживання, яке гарантуватиме максимально ефективний захист навколишнього середовища в різних сферах. До того ж, робота ведеться не тільки на території Норвегії, вже підготовлені і починають впроваджуватися різні міжнародні угоди про співпрацю з сусідніми країнами, з метою вирішення глобальних і регіональних екологічних проблем.

Не меншу увагу в екологічну програму уряду Норвегії приділяють і діям по збереженню біологічного різноманіття природного світу, скорочення виробництва і поширення хімічних речовин, небезпечних для навколишнього середовища та людини, переоснащення виробництв з метою забезпечення зниження викиду парникових газів. Ці заходи дозволяють не тільки поліпшити і зберегти екологічну рівновагу Норвегії, але і якісно підвищити якість життя всіх її жителів.

Прекрасним стимулом для активної участі в цій програмі ділових людей, а також промислових і виробничих компаній стала організація спеціального Норвезького урядового екологічного фонду, мета якого – фінансування проектів «чистих технологій» і ефективного природокористування.

Успіх Норвегії в досягненні своїх національних інтересів в галузі охорони навколишнього середовища залежить від міжнародного співробітництва в цій сфері. Норвегія схильна до дальнього переносу забруднень, так як стійкі органічні

забруднюючі агенти, радіоактивні і кислотні дощі, джерело виникнення яких знаходиться за межами Норвегії, переносяться сюди за допомогою вітру і океанічних течій. Крім того, Норвегія особливо зацікавлена у сприянні для вирішення серйозних екологічних проблем на суміжній території з країнами-сусідами.

Проте, одна справа – прагнути до вуглецевої нейтральності всередині країни з населенням 5,5 мільйона, але набагато складніша – контролювати вплив туристів на клімат. У 2017 році Норвегію відвідали 6,3 мільйона осіб, і з розвитком світового туризму ця цифра тільки збільшується. Зростаюче число туристів ставить під загрозу норвезький принцип «вільно мандрувати». Це популярний в Скандинавії концепт – за тисячолітнім державним указом людина, поки вона залишається ввічливою і поводить пристойно, може законно ходити по будь-якій незабудованій території і ставити намет на одну ніч, не питаючи дозволу у господаря обраної ділянки. Цей закон працював століттями, але в останні роки співтовариства по всій країні скаржаться, що їхні землі буквально занедбали і засмітили.

Інгуна Сьорнес, спеціальний радник з екологічного туризму в Innovation Norway, заявляє, що принцип «вільного мандрування» необхідно залишити в незмінному вигляді, оскільки він важливий і для політики, і для туризму, і для науки. Щоб це зробити, потрібен добре спланований всеосяжний підхід до управління локальним туризмом. Для захисту цього принципу, норвезький уряд витрачає близько 37 мільйонів доларів на рік на фінансування та інновації в області екотуризму. У 2019 норвезьке управління з охорони навколишнього середовища роздали регіонам 1,2 мільйона доларів на зміцнення старих туристичних стежок або будівництво нових, щоб пристосуватися до збільшується кількістю туристів [53].

Головна проблема – ті 10 чи 15 маршрутів, про які стали дуже популярними у соцмережах. Після того, як туристів стало приїжджати все більше, туристичні стежки довелося розширити і навіть запустити два або три паралельних маршруту.

Наприклад, популярний маршрут Прекестулен («Кафедра проповідника»), який завершує гігантську скелю висотою 604 метри над красивим Люсі-фіордом, в 2019 році відвідали 300 тисяч туристів. Держава виділила грант на розширення туристичного маршруту, збільшення пакувальної зони і вдосконалення сміттєво-прибиральної системи. В міру зростання природного туризму головна мета – створити правильні умови як для природи, так і для людей.

Національний стандарт екологічних туристських destinations – це шість розділів, 45 критеріїв і 108 показників в області природи, культури, навколишнього середовища, соціальних цінностей, залучення населення і економічної рентабельності. Щоб втілити стандарт в життя, туристська destinations повинна вжити заходів з енергозбереження, просуванню місцевої культури і кухні, побудувати інфраструктуру - поставити вказівники, прокласти або оновити стежки для піших маршрутів. Перш ніж видати акредитацію, всі ці зміни перевіряють. Процес займає два-три роки. Глобальна мета – щоб всі туристичні місця в Норвегії відповідали цим стандартом. На початку 2019 року акредитацію отримали 13 місць і ще 23 були на черзі [55].

У 2019 бюджет норвезького Міністерства клімату і навколишнього середовища становить 1,6 млрд. доларів. Частина його складають фонди, призначені для підтримки проектів з захисту навколишнього середовища в області сільського господарства і транспорту. Ще 63,5 мільйона доларів Innovation Norway витратить на інвестиції в природоохоронні технології.

Виходячи з вище наведених даних, можна зробити висновок, що головним пріоритетом країни є турбота про довкілля та збереження первозданності

природних ресурсів, що і є основним поштовхом у розвитку екологічного туризму Норвегії. Проблемою погіршення та шкоди для екології країни в контексті туризму займається організація спеціального Норвезького урядового екологічного фонду, корпорація Innovation Norway, Міністерство клімату і навколишнього середовища.

2.3. Ресурсна база розвитку екотуризму Норвегії

Головний скарб і головна пам'ятка Норвегії – її природа. Тисячі затишних бухт і мальовничих фіордів оперізують узбережжя Норвегії, а невисокі гори, вкриті лісами і луками, створюють неповторний колорит цієї країни. Тисячі чистих озер та річок дають унікальну можливість туристам насолоджуватись рибалкою, водними видами спорту та активним туризмом, а дбайливо збережена природа дозволяє познайомитися з одним із більш незайманих людиною куточків Європи.

Візитівкою країни є фіорди, глибоководні затоки Атлантичного океану, які глибоко врізаються у суходіл серед стрімких скель і високих гір з льодовиками на вершинах та водоспадами (Рис.2). Фіорди були сформовані льодовиками, які протягом тривалого часу врізалися у тверді скелі. Фіорди - головна визначна пам'ятка країни, «Мекка» екологічного туризму Норвегії. Вся берегова лінія країни порізана цими вузькими і глибокими затоками, оспіваними ще в древніх скандинавських сагах. Найбільш популярні у туристів Герангер-фіорд, Люсі-фіорд, Согне-фіорд, Хардангер-фіорд, Ставангер-фіорд, Шкьолден-фіорд, Глом-фіорд та інші, багато з яких спадають зі скель водоспадами і є оточеними невеликими колоритними рибальськими селищами. Водний туризм по фіордах – це найзахоплююча подорож, яку тільки можна знайти в цій країні. Найкращим

місцем для подорожі фіордами вважається місто Берген – Норвегія в мініатюрі, столиця королівства тролів і мальовничих ландшафтів.

В списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Норвегії налічується 8 найменувань (станом на 2015 рік). 7 з цих об'єктів включені до списку за культурними критеріями, тоді як сьомий – за природним (Таблиця 3.). Крім цього, станом на 2015 рік, 6 об'єктів на території Норвегії знаходяться в числі кандидатів на включення до списку Світової спадщини [57].

Таблиця 3.

Список об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО Норвегії

Назва	Розташування	Час створення	Рік внесення до списку
Урнеська ставкірка	фюльке Согн-ог-Фьюране	XII-XIII століття	1979
Брюгген, стара верф Бергена	фюльке Хордалан	XIV-XVI століття	1979
Шахтарське місто Рьорус	фюльке Сьор-Трьонделаг	XVII століття	1980
Наскельні малюнки в Альті	фюльке Фіннмарк	4200 - 500 рр. до н. е.	1985
Вегаейн – архіпелаг Вега	фюльке Нурлан	-	2004
Геодезична дуга Струве	фюльке Фіннмарк	1816-1855	2005
Фіорди Західної Норвегії – Гейрангерфіорд і Нерьойфіорд	фюльке Мьоре-ог-Ромсдал і Согн-ог-Фьюране	-	2005

Продовження таблиці 3.

Об'єкти промислового спадщини, підприємства важкої та гідроенергетичної промисловості, з їх робочими селищами та транспортною системою в Рьюкан	фюльке Телемарк	кінець XIX - початок XX століття	2015
---	-----------------	----------------------------------	------

Велике значення в екологічному туризмі займають Скандинавські гори. Помірний океанічний клімат Норвегії, незважаючи на північне положення, обумовлений течією Гольфстрім, що проходить біля берегів країни.

Річки Норвегії мають ряд особливостей, що визначаються географічним положенням країни. Річкова мережа країни відносно розгалужена. Річки гірські, глибокі, з вузькими долинами, численними перепадами і порогами. Найбільші річки країни: Гломма - 600 км, Пасвікельва та Івало - 360 км (109 км у Норвегії), Нумедаслаген - 352 км, Гудбрандсдалслаген і Ворма - 351 км, Тана - 348 км.

У Норвегії налічується 19 природних парків, серед яких найвідоміші – Бергеф'ель, Фурульхогна, Хардангервідда, Північно-західний Шпіцберген.

Національний парк Бергеф'ель – найбільший норвезький національний парк в центральній частині країни, поблизу кордону зі Швецією. Парк було створено в 1963 році, з площею у 109 тис. га., на якій охороняються природні комплекси соснових лісів, березових рідколісся і гірської тундри в прибережній частині Скандинавських гір. Гористий ландшафт парку, розташованого на висотах від 400 до 1700 м над рівнем моря, рясніє льодовиковими озерами, швидкими річками і водоспадами, відрізняючись винятковою мальовничістю.

Національні заповідники Норвегії покликані захищати від забруднення або винищення рідкісні види тварин і рослин, охороняти пам'ятки культури. Це означає, що відвідувачі заповідників повинні бути особливо обережними тому, що

у заповідниках заборонено зривати рослини, ловити рибу, переміщати пташині гнізда і велике каміння.

Національний парк Роннане – розташований в південній частині країни, на півдорозі між містами Осло і Тронхеймом. Заснований в 1961 році, площа 57,5 тис. га. Охороняє природні комплекси ялинових і березових лісів на схилах гірського масиву. Фауна парку має типово північний характер і представлена північним оленем, видрою, білої куріпкою і іншими характерними мешканцями північних лісів.

Національний парк Йостедаль – найбільший льодовик в Європі Йостедаль представляє собою велике крижане плато, від якого відходять численні крижані глиби. Лід і талі води створили безліч озер та інших химерних геологічних відкладень. Контраст між родючими долинами і льодовиками, що спускаються майже до самого моря, щонайменше, є вражаючим. Слід зауважити, що прогулянки по льодовику передбачають складні маршрути, часом навіть небезпечні. Площа національного парку 1230 кв.км.

Національний парк Нордкап Хорнвіка – парк на півночі країни, розташований на острові Магері. поблизу мису Нордкап. Був заснований в 1963 році, площа близько 60 тис.га. Охороняє природні комплекси тундри і скелястого фіордового узбережжя Баренцевого моря. На зайнятому тундрою плоскогір'ї в центрі острова зустрічаються північні олені, песці і лемінги, біла куріпка і полярна сова. Обривисті берега глибоко врізані морськими затоками-фіордів зайняті пташиними базарами, населеними десятками тисяч морських птахів: кайра, чайок, бакланів, тапиків та інших.

Національний парк Долина Андердален (Площа 69 кв.км.) - це долина, що простягається на острові Сенья в оточенні високих гір, що піднімаються прямо з моря, в основному покрита болотами і порослю гірської берези. Викривлені сосни

чіпляються за прибережні скелі, надаючи цьому місцю особливо незвичайний вигляд. Проте стежки погано облаштовані для екскурсійних маршрутів.

Національний парк Рейса займає площу 803 кв.км. Річка Рейсаельва прорила глибокий каньйон в гірському плато. Тут безліч водоспадів, в тому числі Моллісфоссен висотою 269 м, цікаві скельні відкладення, а також надзвичайно різноманітна флора і безліч видів птахів. Цей парк є пасовищем для напів одомашнених північних оленів.

Національні парки Свальбард – це три національні парки і три заповідника на архіпелазі Шпіцберген, який також називають Свальбард. Загалом ці парки (Південний Шпіцберген, Північно-Західний Шпіцберген і Форландет) і заповідники (Острів Моффіт, Південно-Східний і Північно-Східний Свальбард) займають більше половини території архіпелагу. Охороняють вони природні комплекси арктичних пустель, тундри і морських узбережь Шпіцбергена.

Незважаючи на близькість до Північного полюса, Шпіцберген, завдяки теплому Гольфстріму (точніше, його північної гілки - Північно-Атлантичного течії), володіє більш м'яким кліматом, ніж більшість арктичних островів і архіпелагів. Влітку на пташиних базарах метушаться у гніздах тисячі чайок, кайр і тупиків, що займають верхні частини обривистих скель. Нижче, ближче до підніжжя обривів, розташовуються гаги, поморники і білощокі казарки. Всього на островах мешкає в цей час 108 видів перелітних птахів.

Чисельність білих ведмедів в парку «Свальбард» становить п'яту частину всіх ведмедів Арктики. На берегах островів влаштовують свої лежбища тюлені (морський заєць і кільчаста нерпа), а також моржі. Місцями льодовики спускаються з крутих берегів Шпіцбергена прямо в море, і які відвідують Свальбард туристи можуть бачити, як від льодовиків відколюються айсберги.

Найпопулярнішими DESTИНАЦІЯМИ країни, які відомі багатьом туристам по всьому світу, вважаються: Лофотерські острови, Нерьой-фіорд, Стіна Тролів, Атлантична дорога, Язык Троля, Гейрангер-фіорд і пляж Хоівіка.

Гейрангер-фіорд (норв. Geirangerfjorden) — фіорд в регіоні Суннмере, розташований в найпівденнішій частині фюльке Мере-ог-Ромсдал в Норвегії. Знаходиться приблизно за 200 кілометрів на північний схід від Бергена і за 280 кілометрів на північний захід від Осло. Фіорд простягається на 15 кілометрів і є відгалуженням Сторфіорда. У липні 2005 року був занесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [43].

Лофотерські острови знаходяться за Арктичним колом, але погода тут на диво помірна (Рис.3). Лофотери – це неймовірно чиста лазурна вода, багате морське життя і велетенські коралові рифи. Влітку тут сонце не сідає за горизонт, а взимку можна спостерігати північне сяйво. Туристи можуть займатись альпінізмом, хайкінгом, кататись на велосипедах, спостерігати за китами та займатись серфінгом.

Стіна Тролів – дивовижна кам'яна стіна, яка є частиною гірського масиву Trolltindene. Її висота 1100 м, що робить її найвищою вертикальною скелею в Європі. Тут є десять маршрутів, закріплених за різними міжнародними альпіністськими групами (Рис.4).

Атлантична дорога – восьмикілометрова дорога, що простягається через архіпелаг маленьких островів в Норвезькому морі. Маршрут пролягає через маленькі скандинавські села, захоптиві гірські вигини та повороти. Це одна з найпопулярніших доріг у світі, крім цього вона входить до Національного Туристичного Маршруту і включена в список культурної спадщини Норвегії.

Язык Троля – це найбільш популярне і найбільш фотографоване місце в усій Норвегії (Таблиця 4.). Ця дивовижна скеля, що знаходиться на висоті 700 м над озером Рінгедальсватнет виглядає дуже фотогенічно (Рис.5). Місце доступне

для хайкінгу з середини червня до середини вересня. Підйом на скелю займе приблизно 5-6 годин.

Пляж Хоівіка – розташований на найпівнічному острові архіпелагу Вестерален, пляж є одним із найкрасивіших в регіоні. Весь острів оточений горами, високими вершинами, узбережжя тихі та спокійні з прозорою водою і чистим піском. І хоча розташований він за арктичним колом, клімат в цьому районі помірний цілий рік і температура взимку рідко опускається нижче 0°С градусів. Найкращий спосіб дослідити острів – трекінг на авто. Загальна протяжність маршруту 9 км, що займаєш приблизно 5 годин. Дорогою можна побачити надзвичайні види гір, схилів та скелястих узбережжю. Крім цього тут можна спостерігати за колоніями птахів, особливо жителів півночі – тупиків.

Таблиця 4.

Найвідвідуваніші природні пам'ятки Норвегії

Місце	Природна пам'ятка	Місцезнаходження	Число туристів, 2017 рік
1	Водоспад Вьорінгсфосс	Ей-фіорд	660 000
2	Стіна тролів	Ондалснес	570 331
3	Гейрангер-фіорд	Гейрангер	430 650
4	Нерьой-фіорд	Еурланн	300 038
5	Льодовик Бріксдальсбреен	Йостедалсбреен, Олден/Стрюн	285 000
6	Атлантична дорога	Аверьой/Кристіансунн	240 916

Отже, в контексті екотуризму, всі вище згадані природні туристичні ресурси Норвегії, є чудовою ресурсною базою для створення різного виду туристичних мандрівок. Річки та інші водні ресурси – використовуються для круїзних подорожей, риболовлі, сплавах у гірських місцевостях, дайвінгу з дослідженням морського світу, водних видів спорту – яхтинг, серфінг, віндсерфінг, водні лижі та рекреації. Гірські регіони є базисом для створення пішохідних одноденних та багатоденних гірських походів та прогулянок. Національні парки і заповідники пропонують свої маршрути для пішохідного туризму, з дослідженням флори та фауни регіону. До Світової спадщини ЮНЕСКО в Норвегії налічується 8 найменувань. В Норвегії налічується 19 природних парків, серед яких найвідоміші – Бергеф'ель, Фурульхогна, Хардангервідда, Північно-західний Шпіцберген. А найпопулярнішими дестинаціями країни, які відомі багатьом туристам по всьому світу, вважаються: Лофотерські острови, Нерьой-фіорд, Стіна Тролів, Атлантична дорога, Язык Троля, Гейрангер-фіорд і пляж Хоівіка.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В НОРВЕГІЇ

3.1 Аналіз попиту на екотури країни

Головною рушійною силою стрімкого розвитку екологічного туризму є швидко зростаючий попит на відпочинок на природі, який визначається збільшенням невідповідності середовища проживання сучасної людини її фізіологічним та психологічним потребам. Задоволення цього попиту, і відповідно, успіх розвитку екологічного туризму, як ніякий інший галузі залежить від якості навколишнього середовища, оскільки туристи цінують саме її унікальність та первозданність.

Зростання попиту на екотуризм визначається трьома головними факторами:

- загальним зростанням обсягів туризму;
- зростаючою популярністю "подорожей за спеціальними інтересам";
- підйомом суспільної уваги до проблем збереження навколишнього середовища.

Загальне зростання обсягів туризму обумовлений зростанням чисельності світового населення, зростанням доходів окремих його груп, скороченням в багатьох частинах світу робочого тижня, все зростаючою глобалізацією процесів світової економіки і відповідно суспільних процесів.

В основі попиту на «подорожей за специфічним інтересом» лежить важлива тенденція: індустріальні країни Заходу досягли такої стадії розвитку, коли рушійною силою економічного зростання є вже не прагнення людей споживати більше товарів, а їх бажання "живих вражень і досвіду". Останнім часом туристи з розвинених країн все більше прагнуть до такої форми подорожей, яка сприяла б їх особистісному зростанню і збагаченню їх знань про природу і людину.

Ще одна важлива тенденція в розвинутих країнах – зростання турботи про здоров'я і підтримці фізичної форми, в результаті чого став модним активний відпочинок на відкритому повітрі. Ця тенденція збіглася за часом з "насиченням" ринку традиційних "пляжно-курортних" районів, і туроператори почали пропонувати клієнтам, які прагнуть побути далеко від міської суєти, нові, екзотичні місця і види відпочинку.

Збільшення уваги до питань збереження навколишнього середовища, мабуть, найважливіший з чинників, що зумовили попит на екологічний туризм за останні десятиліття у Норвегії. Люди поспішають побачити куточки дикої природи, які, можливо, через кілька десятиліть зникнуть з лиця Землі. Останнім часом багато хто прагне не просто бути "сторонніми спостерігачами", але внести свій особистий вклад у справу збереження дикої природи. Ідея зв'язку між доходами від туризму і охороною природи поширюється все масовіше, дозволяючи людям відчувати задоволення від того, що їх візит сприятиме охороні унікального природного ландшафту або буде сприяти підтримці специфіки місцевих поселень.

У такому контексті на приймаючу країну лягає відповідальність створення можливостей і умов, які б сприяли підвищення інтересу до пізнання нового.

Завдяки високому рівню економічного розвитку, Норвегія стала перспективною країною, що розвивається у сфері екскурсійної діяльності. Фінанси виділяються урядом на розробку нових екскурсійних маршрутів та вдосконалення старих, видання літератури та рекламної продукції, високу заробітню плату працівникам сфери туризму, що стимулює екскурсоводів до підвищення професійного рівня.

Держава щорічно вибирає одну країну, в якій проводиться протягом року серйозна рекламна кампанія з підвищення обізнаності туристів про особливості відпочинку в Норвегії. Залучення туристів в північні райони країни дозволяє

розвивати інфраструктуру цього регіону і забезпечує роботою місцевих жителів, яким важко працевлаштуватися в цьому віддаленому куточку країни.

Більшість туристів прибуває до Норвегії з екскурсійно-пізнавальною метою, а оскільки такі тури включають в себе відвідання природоохоронних територій, природних туристичних пам'яток та об'єктів ЮНЕСКО, можна вважати, що елемент екологічного туризму може бути присутній у більшості туристичних подорожей.

Норвегія пропонує багатий вибір гірських і лісових маршрутів для піших походів. Вони розрізняються за рівнем складності і тривалості. Маршрути добре позначені і обладнані. Туристичні фірми, що спеціалізуються на організації піших походів, нададуть необхідну інформацію і, за бажанням туристів, провідника. Особливою уваги заслуговують історичні маршрути. Серед них – «Дорога давнини» в районі Естфольд на південь від Осло або «Королівська стежка» через гори Доврефьєлль, маршрут якої в старовину використовували католики-королі і паломники, що прямують в місто Тронхейм.

У країні також одним з високо затребуваних видів туристичних послуг є велотури. Оскільки більшість корінних норвежців у вільний час використовують цей активний вид відпочинку, країна має добре оснащені велодоріжки у великих містах та туристичні веломаршрути по всій території країни. У багатьох районах країни створені досить хороші умови для велотуризму. Велосипедні маршрути прокладені вздовж узбережжя, в горах, у фіордах, а деякі з них поєднують всі три типи ландшафтів. Більшість маршрутів добре позначені і проходять далеко від автомагістралей. Карти та путівники маршрутів можна замовити в Комітеті велосипедного спорту. Гірський велосипед можна взяти напрокат і самостійно в туристичному бюро, тому нема необхідності брати в подорож свій власний.

Також одним з популярних видів туризму у Норвегії, як відомо є гірськолижний туризм. У країні багато гірськолижних центрів, найбільш

популярним з них є столиця Зимових Олімпійських ігор 1994 року – Ліллекхаммер, розташований в 176 км від Осло, на березі найбільшого озера в Норвегії – М'еса в мальовничій долині Гудбрандсдален. Гірськолижний центр об'єднує 4 курорту: Хафьель, Квітфьель, Гаусдал, Гала, розташованих в радіусі 15-20 км від Ліллекхаммера (між курортами курсує безкоштовний автобус). Сезон катання триває тут з листопада по травень, тому в цей період року в тур можна включити не тільки відвідання природних туристичних об'єктів, а також і додати до програми улюблене хобі – катання на лижах або сноубординг.

Інший вид активностей, який можна вважати елементом екологічного туризму, з точки зору пізнання та вивчення фауни і флори країни, який починає набувати великої популярності, є дайвінг. Найцікавіші програми занурень на західному узбережжі Норвегії – в Норвезькому морі. Завдяки теплій течії воно не замерзає взимку. Одним з популярних дайвінг-центрів – Arctic Dive Resort, що є чудово оснащеним для дайвінгу в екстремальних умовах. Тут є також варіант проживання в дерев'яному будинку з усіма зручностями на березі фіорда, якщо основою туру є дайвінг. Північні моря відомі своїми дивовижними за красою місцями для занурень. У них водяться різноманітні морські мешканці: зграйки риб, що ховаються у кущах морської капусти, і різнокольорові морські зірки, і їжаки. У морських глибинах можна зустріти камчатського краба, актинії, медуз, а якщо пощастить, то тюленів, косаток або північних дельфінів. Щороку в жовтні-листопаді велика частина норвезької популяції косаток приходить в фіорд Лофотен, тож іноді тут можна побачити більше 700 косаток.

Наступний вид туризму, у форматі якого туроператори пропонуються насолодитися природними ландшафтами країни – круїзні тури. Перш за все, здійснюючи круїз уздовж західного узбережжя Норвегії, можна побачити основну пам'ятку країни – фіорди. Вся берегова лінія країни порізана цими вузькими і глибокими затоками, а також каскади водоспадів. Круїз може виступати як лише

елементом подорожі, так і головним способом пересування та проживання туристів протягом всього туру. Частка норвезького круїзного туризму становить близько 3%, і неухильно зростає [54]. Частка круїзів значно у туристичній сфері значно вища за інші види туризму. У 2019 році було 944 994 пасажирів круїзу, що відповідно на 11% більше, ніж у 2018 р (Рис.1).

Креативної ідеєю залучення туристів похвалився норвезьке місто Кіркенес, запропонувавши незвичайний трансфер з аеропорту в готелі міста. Замість звичайних таксі гості міста можуть скористатися собачими упряжками. Вперше таке «таксі» здійснило поїздку в 2014 році, викликавши захоплення у туристів: 45-хвилинна поїздка відразу ж занурює в атмосферу пригод та допомагає надати туристам перше приємне враження про подорож до Норвегії.

За дослідженнями туристичних вподобань іноземних туристів корпорацією Innovation Norway за 2019 рік, було виявлено, що більше половини населення Франції, Великої Британії і Німеччини вважають Норвегії чудовим варіантом для проведення екологічного відпочинку. Дане дослідження показує, що європейські сусіди Норвегії вважають її взірцем в організації природоохоронних заходів, піклування про екологічну ситуацію і безумовно в розвитку екологічного туризму [53].

Також варто зазначити, що найбільша частка туристичних потоків до Норвегії прибуває з таких країн як: Німеччина, Швеція, Данія, Велика Британія, Нідерланди, США, Франція, КНР, Іспанія, Італія – тобто одні з найбільш розвинених та привабливих країн з точки зору туризму. За даними WTO у 2019 році Норвегію відвідало майже 6 млн іноземних туристів, що згідно зі статистикою на 3,6% більше, ніж за попередні роки.

Отже, туристична індустрія Норвегії є досить різноманітною. Чітка позиція щодо збереження екології створює позитивний образ країни на ринку туристичних послуг і слугує чудовим «магнітом» для туристів з усього світу. Високий попит на

екологічний відпочинок спостерігається від туристів з високорозвинених європейських країн – Велика Британія, Німеччина, Франція та інші. Елементи екотуризму, в будь-якому разі, будуть присутні в туристичній подорожі, навіть, якщо головною метою туристів буде вивчення культурної спадщини країни, активні види відпочинку – велотуризм, дайвінг, піші походи, рафтинг, а також подорож у форматі круїзу. Основна кількість туристів прибуває з високорозвинених країн, а показники кількості туристичних потоків успішно підвищувались, відповідно до початку пандемії.

3.2 Проблематика розвитку екологічного туризму Норвегії

Екологічний туризм – порівняно новий вид туристичної діяльності, тому популяризація цього виду туризму у світі знаходиться на стадії розвитку.

В першу чергу, до проблем розвитку екотуризму варто віднести брак освіти та знань щодо важливості збереження первинної цілісності екосистем, в тому числі і туристичних природних об'єктів та їх значення для людства.

Хоча в цілому тема екології у світі стоїть дуже гостро останні декілька років і більшість людей чули про проблем парникових газів, надмірної концентрації вуглецю у повітрі в найбільших містах світу, забруднення світового океану пластиком та тварин, які страждають від нереальної кількості сміття, що є непридатним для органічної переробки. Відомі світові бренди просувають тему екології в маси за допомогою зменшення використання низькоякісного пластику та небезпечних для довкілля матеріалів у своєму виробництві. Популярними стають товари багаторазового використання: сумки, чашки, соломинки і т.д. Тобто за останні 5 років, можна сказати, що суспільство стає більш розсудливим у контексті споживання і набагато більше уваги приділяє темі зменшення продукування сміття, свідомого споживання, сортування відходів та прагне до

збільшення кількості товарів багаторазового використання та таким, що піддаються неодноразовій переробці.

Проте, саме екологічність у сфері туристичних послуг – не є широковідомим поняттям, оскільки, поки що немає так багато даних про шкоду і збитки, яку наносить туризм відвідуваним регіонам, оскільки в період до 2019 світовий туризм набрав стрімких оборотів у розвитку і був однією з найбільш стрімко зростаючих сфер світової економіки.

До небезпек, які можуть сповільнити розвиток екотуризму можна віднести наступні фактори: загроза для місцевої корінної культури, погіршення екосистем туристичних дестинацій, велика залежність економіки від туризму, перейняття традицій та цінностей від туристів, брак контролю у туристичній галузі, знищення природних ресурсів задля розбудови туристичної інфраструктури. За останній час було поширеним невдоволення місцевого населення країни щодо туристів, які зупиняються на ночівлю на приватних земельних територіях. В Норвегії існує закон за яким кожен турист має право поставити намет і переночувати на будь-якій території, що не буде заважати іншим людям, навіть якщо дана територія знаходиться у чийсь власності. Ситуація неоднозначна, оскільки, скасування такого стародавнього закону буде протирічити вільному туризму у межах країни, але в той же час бездіяльність у такій ситуації може приносити не лише невдоволення людей, а й шкоду природі.

Проте, оскільки Норвегія – це одна з найрозвиненіших в економічному плані та у сфері екологічної просвіти країна, більшість вищезгаданих негативних факторів їй не загрожують. У Норвегії є інші перепони у більш глобальному розвитку екологічного відпочинку. А саме високі ціни на туристичні послуги, не дуже сприятливий клімат, оскільки найбільша кількість туристів відвідує країну лише в літній період, недостатня реклама у світовому туристичному просторі про

рекреаційні потужності країни і також той фактор, що екологія у туристичному контексті ще не стала світовим трендом.

Згідно «Звіту про конкурентоспроможність з подорожей і туризму» Всесвітнього економічного форуму в 2009 році Норвегія займала 19 місце світі за цим показником, а в порівнянні з 2013 займала 22 місце [56].

Норвегія є найдорожчою країною в Європі і однією з найдорожчих в світі, при цьому в ній найвищий рівень доходу населення і один з найнижчих рівнів безробіття – близько 3%. Тут дорогим є майже все – продукти, автомобілі, одяг. Але найбільшим джерелом витрат є комунальні платежі, які щомісяця з'їдають близько 1500 доларів тільки за електрику з бюджету невеликої норвезької сім'ї. Тому туристам, які прагнуть відвідати Норвегії варто заздалегідь підготуватися до того, що не лише авіа переліт може бути дуже дорогим, але й послуги з розміщення, харчування також.

Також варто відмітити, що не з усіма країнами Норвегія має пряме авіасполучення. Наприклад, з України була можливість обрати переліт лише з пересадкою регулярним рейсом, що відповідно є досить зручним для туристів. Також відсутність чартерних рейсів з України до Норвегії може бути стримуючим фактором для туристів, які хочуть зробити свою подорож більш бюджетною. Тому відповідно мандрівники звертають увагу на більш доступні маршрути.

Норвезький клімат не сильно відрізняється від клімату інших скандинавських країн, а це означає, що велика увага приділяється створенню комфортних умов життя: опалення, підігрів води, товщина стін, більш складні конструкції доріг – що відповідно може позначатися на цінах за послугу розміщення порівняно з іншими європейськими країнами. І відповідно, туристичний сезон в Норвегії короткий – травень-вересень, тому накладні витрати на обслуговування одного туриста набагато вищі, ніж в інших європейських країнах, тим паче вищі ніж у теплих курортних регіонах. Виходячи з цього, ціни

на туристичні путівки та екскурсії дуже високі, бо в них закладається всі можливі витрати і формується така ціна, яка забезпечить гарантований прибуток для туроператорів і підприємців у сфері гостинності.

Як відомо, туристи в першу чергу вибирають які саме враження вони хочуть отримати, і тільки потім вже думають про те місце, куди вони хочуть поїхати. Мандрівникам важливо, щоб було, що розповісти про свій відпочинок, показати велику кількість живописних фотографій світу через соцмережі і порадити своє місце відпочинку іншим людям. Тому практично вся маса туристів, що приїжджають до Норвегії, прагнуть відвідати найвідоміші пам'ятки природи, при цьому забуваючи, що в Норвегії існує набагато більше маловідомих куточків недоторканої природи, які можна відвідати у програмі екотуру. Таким чином збільшення кількості відвідувачів до однієї туристичної дестинації може бути шкідливим для природи, а недостатня реклама інших туристичних природних об'єктів не дозволяє в повній мірі розкрити потенціал регіону і покращити економічну потужність певного туристичного регіону.

Також варто додати, що екотуризм – є новим напрямком туристичної діяльності і його можна віднести до нішового туризму – специфічного та цікавого лише для певної категорії людей, виду туризму, що є відповідно протилежним поняттям до масового туризму. Тож для популяризації такого виду туристичної діяльності необхідно затрачувати набагато більше ресурсів, щоб знаходити більшу кількість цільових аудиторій.

Тож, можна зробити висновок, що перепонами у розвитку екологічного туризму в Норвегії головною мірою є його специфічність у контексті пошуку релевантної цільової аудиторії, високі ціни на туристичні послуги, короткий туристичний сезон, не достатня популяризація ековідпочинку, як туристичного напрямку на світовому ринку туристичних послуг, низький рівень обізнаності

населення про важливість збереження природних ресурсів планети на мінімізацію людської діяльності на екологію.

3.3 Практичні рекомендації щодо популяризації екологічного туризму

В умовах, коли масштаби антропогенного впливу на навколишнє середовище досягли таких розмірів, що під загрозу поставлено життя на планеті, охорона навколишнього середовища та раціональне природокористування є першочерговими питаннями і найважливішими національними та міждержавними завданнями для урядів та міжнародних організацій. Сучасні темпи економічного розвитку ще більше загострили проблему обмеженості природних ресурсів. Виникла необхідність підвищення екологічних вимог до економіки, а також відповідно і туристичної галузі.

Тож для розвитку екологічних тенденцій у сфері економіки необхідно забезпечити таку взаємодію, в якій високі темпи економічного зростання і підвищення суспільного добробуту поєднувалися б не тільки зі збереженням, але і безперечним поліпшенням та розвитком, як окремих компонентів, так і всієї навколишнього середовища. Тому дослідження економічних особливостей використання природних ресурсів є в досить актуальними і важливими, так як для розробки економічної політики прийняття правильних рішень важливо розуміти економічну цінність природних ресурсів.

Впровадження екологічного туризму призводить до раціоналізації землекористування. Багато території у разі їх туристського використання дають набагато більший дохід, ніж при використанні їх під сільське господарство чи промисловість. Одна з найважливіших причин застосування екологічного туризму – використання біологічних ресурсів. У переважній більшості випадків екотуризм

на відміну від інших видів використання природних ресурсів не призводить до їх занедбання чи знищення.

В першу чергу, важливим етапом на шляху до популяризації екологічного відпочинку є глобалізація знань населення світу про важливість та гостру необхідність у збереженні нашої планети. Оскільки, обізнаність про стан, загрози та подальший негативний сценарій занепаду екологічної ситуації у світі і є головною умовою зародження у людей екологічної свідомості, що в свою чергу також буде відображатися на розвитку туристичною галузі в цьому напрямку.

Для того, щоб масово поширювати знання про екотуризм, необхідно створювати масштабні міжнародні проекти. Метою таких проектів – конференцій, туристичних виставок, ярмарок чи фестивалів – має бути популяризацією екологічного туризму, як інструменту підтримки природних територій. А також така освітня діяльність може сприяти соціальному та економічному розвитку місцевого населення, формування системних знань про принципи розвитку нового виду туризму у інших країнах на чудовому прикладі екологічної політики Норвегії.

Крім цього, у напрямку міжнародної співпраці, доцільним є спільне створення екотурів з іншими країнами Європи, що може стати чудовим маркетинговим ходом для Норвегії. Таким чином відвідання Норвегії буде одним із частин туру, спеціалізованого на екологічному відпочинку, що дозволить туристам, які не розглядали Норвегії, як туристичну дестинацію для відпустки, ознайомитися з неймовірними природними красотами країни і дізнатися більше про екологічність у контексті туризму. Наприклад, ключовими локаціями у такому турі можуть бути скандинавські країни сусіди Норвегії – Швеція, Фінляндія, Данія – які, як відомо, також велику увагу приділяють екологічному способу життя і відповідно для яких тема популяризації екологічного відпочинку буде цікавою, а створення таких спільних туристичних проектів – взаємовигідним.

Додатково можна створювати і покращувати взаємовідносини з країнами у контексті туризму, що є світовими лідерами у сфері екологічного туризму. А саме з Австралією, США, Коста-Рикою, Новою Зеландією, Іспанією, Кенією, Танзанією та іншими. В такому контексті, першоетапним є просто вивчення досвіду вище згаданих країн у розвитку екологічного туризму та виділення основних напрямків і стратегій популяризації екотуризму у цих країнах. Наступним етапом можуть бути спільні туристичні конференції з туристичними міністерствами, департаментами, агенціями під час яких країни можуть ділитися досвідом та рекомендаціями щодо стратегій просування екологічного туризму. А найбільш глобальним проектом співпраці може стати створення міжнародних проектів з іншими країнами, які будуть спрямовані на поширення знань про екотуризм та перспективність даного виду туризму.

Завдяки податковим пільгам, для виробництва фільмів, Норвегія лідирує в позиціях залученні туристів, для відвідування місць зйомок. Екранізація кінофільму «Володар перстнів» і телесеріалу «Гра престолів», улюблених мільйонами, в здебільшого відбувалася в Норвегії. Тролі, ельфи, і звичайно захоплюючий дух краси природи, все це знімалося в країні фіордів. Мальовнича природа притягує кінематограф і, як відомо, місця в яких відбувалися зйомки культових фільмів завжди притягують мільйони туристів. Прогулятися, зробити фото або записати відео, відчувати себе героєм фільму, екскурсії по місцях зйомок, тематичні готелі, кафе, бари – все це можна і потрібно використовувати для розширення туристичного потоку. Тому доцільно було б розробляти тематичні екотури, в основі яких може бути відвідання природних об'єктів, що були використані як «декорації» у популярних кінофільмах чи серіалах. Оскільки фанати певного кінематографічного продукту зазвичай не є однорідною групою людей за інтересами, віком і вибором місця для проведення відпустки – це

дозволило б Норвегії просувати ідею екотуризму на міжнародному туристичному ринку успішніше.

Одним з важливих умов розвитку екотуризму в Норвегії є залучення в туристичну галузь високкваліфікованих кадрів зі сфери маркетингу, менеджменту та управління задля розробки перспективних та сучасних стратегій розвитку туристичної індустрії та залучення туристичних потоків зі всього світу. В свою чергу, висока кваліфікація персоналу на пряму залежить від якості професійної освіти, тому дуже важливим є створення якісної навчальної програми для майбутніх працівників туристичної індустрії. Здобуття вищої освіти є ключовим моментом у питанні створення кваліфікованого працівника. Тому варто було б звернути увагу на якість освітньо-професійних програм у вищих навчальних закладах та коледжах. Але не менш важливим є і проведення періодичних семінарів, навчальних заходів для працівників сфери туризму з метою підвищення кваліфікації кадрів та постановки нових завдань і розширення спектру напрямків у розвитку туристичної галузі.

До найраціональніших напрямків у популяризації екологічного відпочинку в Норвегії варто віднести рекламу та міжнародну співпрацю. Якісна реклама туристичного потенціалу країни дозволить більшій кількості туристів по всьому світу дізнатися про неймовірну природну красу Норвегії та безумовно приверне увагу до країни, як до центру європейського екотуризму. Тому важливим елементом успіху є залучення всіх можливих на сьогоднішній день способів просування – рекламні публікації в соціальних мережах, туристичний онлайн портал, створення акаунтів туристичного путівника Норвегією в популярних соціальних мережах Інстаграм, Фейсбук, Твіттер, ТікТок. Як відомо, найкраща реклама будь-якого продукту – це візуальна привабливість (наприклад якісні фото та відеоматеріали у соцмережах) та схвальні відгуки користувачів (туристів, які відвідають країну). Тому з метою поширення інформації щодо екологічного

відпочинку у світовому онлайн просторі можна спробувати метод залучення відомих людей, блогерів, з великою кількістю підписників, основою контенту яких є подорожі та навчально-пізнавальний матеріал про туризм. А саме запропонувати певній кількості інфлюенсерів відвідати у прес-турі (рекламному безкоштовному турі) Норвегію, тим самим потрапити в інформаційні стрічки у соцмережах мільйонів людей, що слідкують за певною популярною відомою особистістю.

Також, важливою складовою розвитку на популяризації екологічного відпочинку є створення якісного та цікавого туристичного продукту. Найсуттєвіша перевага екотуризму – це можливість залучення різних видів активностей у програму екотуру. З огляду на кліматичні особливості країни, відбувається також поділ на сезонні активності. Тож до програми екотуру влітку можна залучити катання на велосипедах, каякінг, рафтинг, спелеотуризм, риболовлю, верхову їзду, а до зимового екотуру органічно впишеться сноубординг та гірськолижний туризм, прогулянки на снігоходах і снігоступах. А такі активності, як походи і туристичні прогулянки, скелелазіння, фото- та відео зйомка – є більш універсальними і можуть бути частиною туристичної подорожі в будь-яку пору року. Отже, застосування різних видів туристичної діяльності у формуванні туристичного продукту, що є спрямованим на екологічний відпочинок – є значною перевагою, що робить такий тур більш привабливим для туристів, які прагнуть унікального та різноманітного відпочинку.

Отже, для популяризації екологічного туризму на міжнародному ринку туристичних послуг необхідно глобалізувати знання про важливість збереження екологічної стабільності, залучати принципи раціонального використання ресурсів країни у сфері туризму, запроваджувати міжнародні проекти, співпрацювати з іншими країнами у сфері екологічного туризму, створювати якісні інформаційні портали та поширювати корисну інформацію разом з якісними фото- і відео-матеріалами на туристичних платформах у соціальних мережах, сформувати чітку

маркетингову стратегію просування екологічного відпочинку у Норвегії та створювати унікальні туристичні продукти, залучаючи різноманітні туристичні активності.

ВИСНОВКИ

В даній кваліфікаційній роботі було розглянуто поняття «екологічний туризм», історичні передумови розвитку екологічного туризму, тенденції розвитку екотуризму Норвегії, проаналізовано закономірності становлення туристичної індустрії Норвегії, особливості розвитку екологічного туризму в країні та ресурсну базу розвитку даного виду туризму, з метою формування цілісного образу екологічного туризму як частини туристичної індустрії Норвегії, визначення перспективності розвитку і напрямків популяризації екологічного відпочинку.

До закономірностей розвитку туристичної індустрії Норвегії варто віднести глобальні зміни в демографічній та економічній ситуаціях. Сучасні туристи мають високу платоспроможність, обирають спочатку враження, які хочуть отримати від подорожі, а вже потім визначаються з дестинацією, також велику увагу приділяють якості сервісу. Крім цього, міжнародний туризм знаходиться в активній стадії розвитку і щороку, до початку пандемії, кількість туристів зростала. Досвідчені мандрівники починають шукати нові точки на карті і звертати увагу на нові напрямки туристичної діяльності. Активна стадія розвитку туризму в Норвегії почалася у 1990-х роках, показуючи поступове зростання кількості іноземних прибуттів, проте за останні 20 років спостерігалось два періоду спаду, а зараз відповідно, починаючи з 2020 року, триває третій. Також країна активно займається розвитком туристичної галузі за допомогою таких інструментів, як аналіз туристичного попиту, розробка нових стратегій просування на ринку, запровадження інновацій, сильна зовнішня політика, розвиток туристичного бренду країни.

Розвиток екологічного туризму в Норвегії пов'язані з тим, що головним пріоритетом країни є турбота про екологію. А також проблемою погіршення та шкоди для екології країни в контексті туризму займається відповідні організації:

Норвезький урядовий екологічний фонд, корпорація Innovation Norway, Міністерство клімату і навколишнього середовища. Звичайно, найголовнішим чинником розвитку екотуризму в країні є наявність великої кількості природних туристичних ресурсів, які зберегли свою первозданну красу та унікальність. Також варто додати, що держава спрямовує велику увагу на розробку, сертифікацію та оснащення туристичних об'єктів та контролює кількість туристичних потоків до кожного з них, а за потреби навіть переоснащую певні дестинації задля зменшення впливу людини на довкілля.

Ресурсна база для розвитку екотуризму надзвичайно різноманітна. Унікальність природних туристичних ресурсів слугує основою інтересу туристів до Норвегії. Країна має 19 національних парків, велику кількість фіордів, річок, тисячі озер та водоспадів. До списку ЮНЕСКО входить 8 об'єктів, а найпопулярнішими туристичними дестинаціями вважаються Лофотерські острови, Нерьой-фіорд, Стіна Тролів, Атлантична дорога, Язик Троля, Гейрангер-фіорд і пляж Хоівіка. До кожного туристичного об'єкта розроблені різноманітні маршрути.

Проаналізувавши попит на екологічний відпочинок в Норвегії, було виявлено, що все більша кількість людей починає звертати увагу на екологічний відпочинок і віддавати перевагу відпустці, яка буде включати різноманітні туристичні активності, нести в собі освітні елементи та буде більшою мірою спрямована на відпочинок від суєти великих міст. Найбільша кількість туристичних потоків прибуває з Німеччини, Швеції, Данії, Великої Британії, Нідерландів, США, Франції, КНР, Іспанії, Італії. Також було проаналізовано складові екотурів, до яких можуть бути включені такі активності, як велотуризм, пішохідні походи, дайвінг, рафтинг, каякінг, катання на лижах і сноуборді, круїзні подорожі.

Основними проблемами у розвитку екологічного туризму в Норвегії є загально низький рівень обізнаності людей про екологічні проблеми та важливість піклування про природу. А також відповідно високі ціни на туристичні послуги у Норвегії, оскільки країна є однією з найдорожчих країн Європи, короткий туристичний сезон, що триває з травня по вересень, недостатня популяризація ековідпочинку, як туристичного напрямку на світовому ринку туристичних послуг в цілому.

Відповідно для популяризації екологічного туризму на міжнародному ринку туристичних послуг необхідно глобалізувати знання про важливість збереження екологічної стабільності, залучати принципи раціонального використання ресурсів країни у сфері туризму, запроваджувати міжнародні проекти, співпрацювати з іншими країнами у сфері просування екологічного туризму, надавати якісну освіту майбутнім спеціалістам туристичної галузі, проводити для працівників сфери туризму регулярні тренінги, семінари, вебінари з підвищення кваліфікації, створювати якісні інформаційні портали та поширювати корисну інформацію разом з якісними фото- і відео-матеріалами на туристичних платформах у соціальних мережах, сформувавши чітку маркетингову стратегію просування екологічного відпочинку у Норвегії та створювати унікальні туристичні продукти, які будуть включати в себе різноманітні туристичні активності.

Отже, проаналізувавши історичні передумови розвитку екологічного туризму, сучасні тенденції екологічного відпочинку, особливості розвитку екотуризму в Норвегії, автором було визначено, що головними чинниками розвитку екологічного туризму в Норвегії є активна державна політика країни у сфері екології, контроль кількості туристичних потоків до природних туристичних об'єктів та мінімізація впливу туристів на природоохоронні зони і заповідні території. А до перспектив розвитку екологічного відпочинку варто віднести розвиток міжнародного туризму, збільшення свідомості населення щодо проблеми

збереження екології та формування стратегій сталого розвитку туристичних регіонів. Таким чином мета кваліфікаційної роботи була досягнута.

РЕЗІЮМЕ

Гуріна Тетяна Вікторівна

Кваліфікаційна робота бакалавра «Стан та перспективи розвитку Норвегії» складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи становить 68 сторінок, з яких основний текст роботи складає 57 сторінок. Кваліфікаційна робота містить 4 таблиці і 5 графічних рисунків. Список використаних джерел налічує 58 наукових видань, статистичних збірників, статей, періодичних видань та даних мережі Інтернет.

Метою роботи є визначення перспектив розвитку екотуризму в Норвегії та напрями популяризації даного виду туризму у міжнародному контексті.

Відповідно до мети, було поставлено наступні завдання:

- розкрити теоретично-методологічні аспекти поняття «екотуризм»
- вивчити світові тенденції екологічного відпочинку та історичні передумови створення екотуризму
- визначити аспекти розвитку екотуризму в Норвегії
- з'ясувати проблеми та перспективи розвитку екотуризму Норвегії
- сформувати практичні рекомендації щодо підвищення популярності екологічного туризму

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є екологічний туризм як складова туристичної індустрії Норвегії.

Предметом дослідження – туристичні ресурси країни та передумови розвитку екологічного туризму в Норвегії.

Ключові слова: туризм, екологія, екологічний туризм, туристичні ресурси, екотур.

Методи дослідження, що були використані під час написання кваліфікаційної роботи, включають: метод прогнозування, порівняння, аналіз і синтез, узагальнення, індукція та дедукція, гіпотетичний метод.

Отже, проаналізувавши історичні передумови розвитку екологічного туризму, сучасні тенденції екологічного відпочинку, особливості розвитку екотуризму в Норвегії, автором було визначено, що головними чинниками розвитку екологічного туризму в Норвегії є активна державна політика країни у сфері екології, контроль кількості туристичних потоків до природних туристичних об'єктів та мінімізація впливу туристів на природоохоронні зони. А до перспектив розвитку екологічного відпочинку варто віднести розвиток міжнародного туризму, збільшення свідомості населення щодо проблеми збереження екології та формування стратегій сталого розвитку туристичних регіонів.

RESUME

Hurina Tetyana Viktorivna

The qualification work of the bachelor "State and prospects of development of Norway" consists of the introduction, three sections, conclusions, the list of the used sources, appendices. The volume of qualification work is 68 pages, of which the main text of the work is 57 pages. The qualification work contains 4 tables and 5 graphic drawings. The list of used sources includes 58 scientific publications, static collections, articles, periodicals and Internet data.

The aim of the work is to determine the prospects for the development of ecotourism in Norway and the direction of popularization of this type of tourism in the international context.

In accordance with the aim, the following tasks were set:

- to reveal the theoretical and methodological aspects of the concept of "ecotourism"

- to study the world trends of ecological recreation and historical preconditions for the creation of ecotourism
- identify aspects of ecotourism development in Norway
- to find out the problems and prospects for the development of ecotourism in Norway
- to form practical recommendations for increasing the popularity of ecological tourism

The object of the qualification work is ecological tourism as a component of the Norwegian tourism industry.

The subject of the study - the country's tourist resources and the prerequisites for the development of ecological tourism in Norway.

Key words: tourism, ecology, ecological tourism, tourist resources, ecotour.

Research methods used in writing the dissertation include: method of prediction, comparison, analysis and synthesis, generalization, modeling, retrospective method, induction and deduction.

Thus, analyzing the historical preconditions for the development of ecotourism, current trends in ecotourism, features of ecotourism in Norway, the author determined that the main factors in the development of ecotourism in Norway are active public policy in the field of ecology, control of tourist flows to natural tourist areas. and minimizing the impact of tourists on protected areas. And the prospects for the development of ecological recreation include the development of international tourism, increasing public awareness of the problem of preserving the environment and the formation of strategies for sustainable development of tourist regions.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В. В., Тонкошкур М. В. Історія туризму: підруч. Харків: ХНАМГ, 2010. 294 с.
2. Агафонова Л.Г., Агафонова О.Є. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: Ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: навч. посіб. К.: Знання України, 2002. 358 с. URL: <https://tourismbook.com/pbooks/book-82/ua/> (дата звернення 3.03.2021).
3. Асоціації індустрії гостинності Норвегії: веб-сайт. URL: <https://www.nhoreiseliv.no/tall-og-fakta/reiselivets-verdi/reiselivsnaringens-verdi/> (дата звернення: 20.03.2021).
4. Білявський Г. О., Падун М. М., Фурдуй Р. С. Основи загальної екології: підручник. К.: Либідь, 1993. 366 с.
5. Великочий В.С., Дутчак О.І., Шикеринець В.В. Міжнародний туризм: навч. посіб. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2015. 254 с.
6. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг: навч. посіб. Харків: ХНУГХ ім. Бекова, 2013. 202 с.
7. Вишневецький В.І. Екологічний туризм: навч. посіб. К.: Інтерпрес ЛТД, 2015. 140 с.
8. Гейрангер-фіорд: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 12.03.2021).
9. Гетьман В.І. Концептуальні питання екотуризму в контексті збереження ландшафтного різноманіття. *Рідна природа. Серія: Країнознавство і географія*. Вип. 2. 2001. С.34-35
10. Глушкова В.Г., Макар С.В. Економіка природокористування. Москва: Гардарики, 2015. 447 с.
11. Голуб А. А., Струкова Є. Б. Економіка природних ресурсів: навч. посіб. Москва: Аспект Пресс, 2014. 464 с.
12. Гринюк В.І. Туризм як фактор впливу на екологічний стан довкілля. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Рівне, 21-22 травня 2020 р.). Рівне: НУВГП, 2020. С.367-372.
13. Гулевська Н.М. Передумови формування стійкого туризму. *Вісник СумДУ. Серія: Економіка*. 2007. Вип. 2. С.130-134.

14. Гуцол А.В. Інноваційні технології в туризмі: навч. посіб. Сєверодонецьк: ПП «Поліграф-Сервіс», 2015. 343 с.
15. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу : навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Альтерпрес, 2004. 192 с.
16. Донцова Т., Коненко О., Чернозубкін І. Туристичні тренди сучасності: порівняльний аналіз. *Регіональний туризм: сучасний стан та шляхи оптимізації*: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2 квітня 2021 р.). К.: КРОК, 2021.
17. Дубович І. А. Країнознавчий словник-довідник. — 5-те вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 839 с.
18. Дурович А.П. Реклама в туризмі: навч. посіб. Мінськ: Нове знання, 2008. 254 с.
19. Еко і сільський туризм: точки перетину : веб-сайт. URL: <https://mykrai.wordpress.com> (дата звернення: 02.04.2020).
20. Звіти ВТО. URL: <https://tourlib.net/wto.htm> (дата звернення 19.04.2021).
21. Кан А. С. Історія скандинавських країн. М.: Наука, 1980. 316 с.
22. Карягін Ю.О., Тимошенко З.І., Демура Т.О., Мунін Г.Б. Маркетинг турпродукту: підручник. К: Кондор, 2009. 394 с.
23. Кекушев В.П., Сергєєв В.П., Степаницький В.В. Основи менеджменту екологічного туризму: навч. посібник. Москва: МНЕПУ, 2001. 60с.
24. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 334 с.
25. Кобанець Л.О. Динаміка сучасного світового розвитку рекреаційної діяльності. *Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація і управління підприємствами*. 2006. Вип. 10. С. 140-149.
26. Косолапов А. Б. Теорія і практика екологічного туризму: навч. посіб. М.: КНОРУС, 2005. 240 с.
27. Коць О.О., Шелест М.О. Туризм як чинник економічного розвитку країни. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23-25 травня 2019 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С.339.
28. Кравченко О. Б. Агро- і зелений туризм : навч. посіб. К.: КиМУ, 2007. С. 8-11
29. Кузик С. П. Географія туризму: навч. посібник. К.: Знання, 2011. 271 с.

30. Маласька М.П., Рутинський М.Й., Білоус С.В., Мандюк Н.Л. Економіка туризму - теорія і практика: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 544 с.
31. Найкращий відпочинок: веб-сайт. URL: <http://www.travelhunters.ru/> (дата звернення: 27.03.2021).
32. Немець Л.М., Кулешова Г.О., Соколенко А.В.: Туристсько-рекреаційні ресурси світу: навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 102 с.
33. Новицька С.Р. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туристичної сфери. *Наукові записки. Серія: Рекреаційна географія і туризм*. 2013. Вип. 2. С. 164-169.
34. Оспіщев В.І. Фінанси: курс для фінансистів: навч. посіб. К.: Знання, 2008.- 567 с.
35. Офіційний Подорожей в Норвегію. веб-сайт. URL: <http://www.visitnorway.com/ru/Media-and-Press/Facts-about-Norway/Tourism-in-Norway/> (дата звернення: 21.04.2021).
36. Офіційний сайт Всесвітньої Ради Подорожей та Туризму. веб-сайт. URL: <http://www.wttc.org/research/economic-data-search-tool/> (дата звернення: 21.04.2021).
37. Офіційний сайт Статистичної організації Норвегії. веб-сайт. URL: http://www.ssb.no/reiseliv_en (дата звернення: 01.03.2021).
38. Петлін В. М. Концепції сучасного ландшафтознавства. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 351 с.
39. Розвиток туристичного бізнесу регіону : навч. посіб. / за ред. І. М. Школи. Чернівці: Книги-XXI, 2007. 292 с.
40. Світовий атлас даних : Норвегія – Міжнародний туризм: веб-сайт. URL: <https://knoema.ru> (дата звернення: 01.04.2021).
41. Смаль В. В., Смаль І. В. Світовий досвід розвитку екологічного туризму. *Укр. геогр. журн. Серія: Туристичне країнознавство*. 2003. Вип. 4. С. 58–64.
42. Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. Енциклопедичний словник-довідник з туризму. Видавничий. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 372 с.
43. Стафійчук В.І. Рекреалогія: навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2006. 264 с.
44. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: підручник / за заг. ред. В.Ф. Орлова. К.: Грамота, 2006. 264 с.

45. Тимчук С. Екологічний туризм як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. *Вісник Тернопільського національного економічного університету. Серія: Актуальні аспекти впровадження сталого розвитку*. 2016. Вип. 1. С. 35-41.
46. Ткаченко Т.І. Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу. К.: КНТЕУ, 2009. 463 с.
47. Туризм у Норвегії: веб-сайт. URL: <https://www.visitnordic.com/en/norway> (дата звернення: 12.02.2020).
48. Храбовченко В. В. Екологічний туризм: навч.-метод. посіб. Москва: Фінанси і статистика, 2003. 208 с.
49. Черчик Л. М. Формування ринкових відносин у рекреаційному природокористуванні: монографія. Луцьк: ЛДТУ, 2006. 352 с.
50. Best in Travel: Lonely Planet. URL: <https://www.lonelyplanet.com/best-in-travel/cities>. (Last accessed: 29.03.2021).
51. Centre for Sustainable Tourism and Transport. Sustainable Destination Norway 2025. URL: <http://www.cstt.nl/projects> (Last accessed: 17.03.2021).
52. Ministry of Trade, Industry and Fisheries. «Destination Norway. National strategy for the tourism industry». URL: http://www.regjeringen.no/pages/37646196/Lenke_til_strategienengelsk.pdf (Last accessed 3.03.2021).
53. Report of Innovation Norway: Explore Insights. URL: <https://new.ingwb.com/en/insights/articles> (Last accessed: 28.03.2021).
54. Visit Norway: Key Figures for Norwegian Travel and Tourism. URL: https://assets.simpleviewcms.com/simpleview/image/upload/v1/clients/norway/Key_figures_2019_70ab0c61-9c91-4b2a-b450-63898baceccc.pdf (Last accessed: 28.03.2021).
55. Visit Norway: Visit More Sustainable Destinations. URL: <https://www.visitnorway.com/plan-your-trip/green-travel/sustainable-destinations/> (Last accessed: 28.03.2021).
56. World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (Last accessed: 20.04.2021).
57. World Heritage List: Norway. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/> (Last accessed: 30.03.2021).

58. World Tourism Organization: Sustainable tourism. URL:
<https://www.unwto.org/ru/node/79> (Last accessed: 28.03.2021).

ДОДАТОК А

The development of cruise tourism in Norway

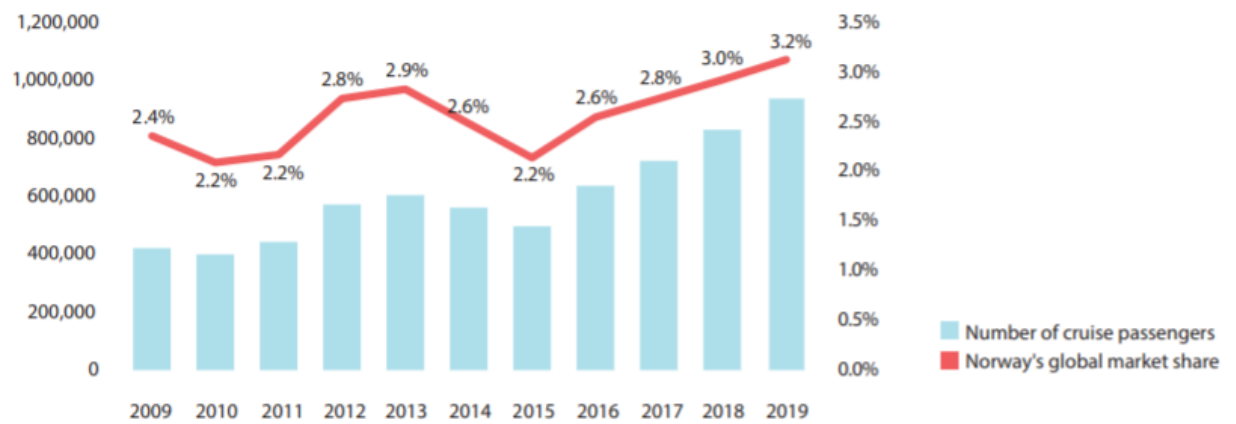

Рис.1 (Графік розвитку круїзної індустрії)

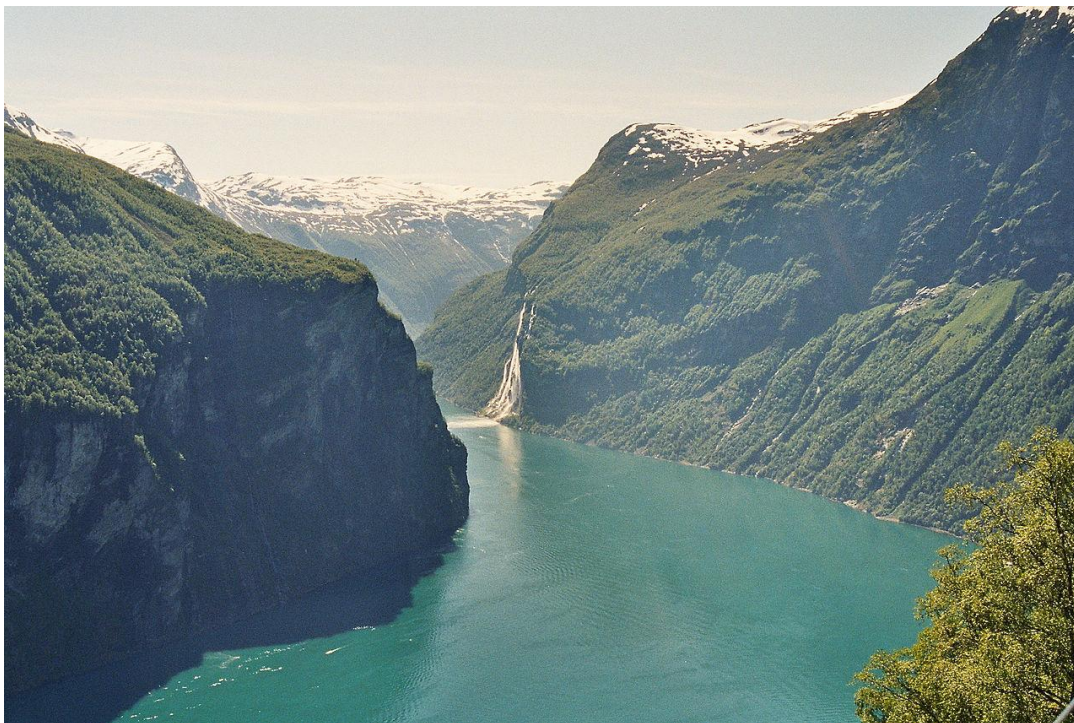

Рис.2 (Фіорд Гейрангер)

Рис.3 (Лофотерські острови)

Рис. 4 (Стіна Тролів)

Рис.5 (Язык Троля)